

POLEMIA

Karina Jutila

Pilaako eliitti Suomen?

Pilaako eliitti Suomen?

Karina Jutila

Pilaako eliitti Suomen?

KAKS – KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ

PILAAKO ELIITTI SUOMEN?

Kieliasun tarkistus:

Sirpa Ovaskainen

Kunnallisalan kehittämissäätiön

Polemia-sarjan julkaisu nro 106

© Pole-Kuntatieto Oy ja kirjoittajat

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2016

ISBN 978-952-7072-68-4 (nid)

ISBN 978-952-7072-69-1 (pdf)

ISSN 1235-6964

Sisällys

Esipuhe	7
Johdanto	9
Eliitti ei voi väistää vastuuta	11
Kohuja ja väitejournalismia	14
Miten raivo vaikuttaa?	19
Kaikki puolueet vastuuseen	26
Kansanedustajasta vaikuttajaksi	31
Puoluetukeen uudistus	37
Median pelastaa vain media	44
Ay-liikkeestä työelämän help desk	49
Kirkon luottamustesti	56
Ilmasto- ja ruokapakolaisia tulee	61
Kuka auttaisi nuoria?	65
”Demokratia on joukkuepeli”	70
Lähteet	76

Esipuhe

Tätä kirjaa lukee lähinnä yhteiskuntamme eliitti – päättäjät, tutkijat, journalistit ja asiantuntijat eri tasoilla. Suurella todennäköisyydellä kuulut tuohon joukkoon, jos Polemia on tpahtanut postiluukustasi.

Harva meistä mieltää itsensä kuuluvaksi eliittiin kunnassa, maakunnassa tai Suomessa. Mieluummin se kiistetään. Minä en, ehkä tuo.

Ei kannata. Jos ei tunnista omaa asemaansa, on hankala kantaa siitä vastuuta.

Kirjoittajan, YTT, e2 Ajatuspajan johtaja Karina Jutilan kysymys meille kuuluu: pilaammeko me Suomen? Olemmeko omien erinomaisten arvojemme sokaisemia ja samalla suvaitsemattomia? Kykenemmekö uudistumaan ja ottamaan meille kuuluvaa vastuuta omilla toimikentillämme kunnissa, järjestöissä, mediasa, politiikassa ja kirkossa?

Jutila antaa ajattelemisen eväitä itse kunkin pohdintoihin ja työhön. Vastuu jää lopulta minulle, lukijalle.

Helsingissä joulukuussa 2016

Antti Mykkänen

asiamies

KAKS – Kunnallisanalan kehittämissäätiö

Johdanto

Polttopullo heitettiin pakolaisten vastaanottokeskukseen Petäjävedellä. Myllypuron leipäjonosta nälkäinen saa ruokaa ja yksinäinen juttuseuraa.

Ministeri kyseli, moniko suomalainen oikeasti tienaa alle 2 600 euroa kuukaudessa. Kirkon luottokorttia tarvittiin Saariselällä, kun janoisten piispojen neuvotteluun ostettiin 18 litraa viiniä.

Voiko yksittäisistä uutisista päätellä jotakin Suomesta? Kenelle maa on hyvä, kenelle huono? Onko yhteiskunnassa tyyppivikoja, jotka pitäisi korjata? Kenellä on remonttivastuu?

Näihin kysymyksiin yritän vastata, koska huoli satavuotiaasta Suomesta painaa.

Helsingissä 21. marraskuuta 2016

Karina Jutila

Eliitti ei voi väistää vastuuta

Selvä enemmistö kansalaisista arvioi, että hyvän elämän edellytykset ovat heikentyneet Suomessa. Yli 80 prosenttia on sitä mieltä, että eriarvoistuminen uhkaa yhteiskuntaa. Vastakkainasettelua on enemmän kuin ennen. Nämä ovat tuloksia e2:n tutkimuksista keväältä 2016.

Suomalaiset lähettävät nyt yhteiskunnallista mayday-viestiä, joka päättäjien kannattaa huomata. Iso osa kansasta on tyytymättömiä. Näin siitä huolimatta, että enemmistöllä on asiat hyvin – töitä ja terveyttä riittää, matkoille pääsee ja auton voi vaihtaa.

Hyvin pärjäävät suomalaiset näkevät huono-osaisuutta, heikoimmat kokevat sen itse. Köyhyys koskee liki miljoonaa suomalaista. Rahapula on totta erityisesti pitkäaikaissairailla, -työttömillä ja muilla työelämän ulkopuolella olevilla.

Pahimmillaan ongelmat tarkoittavat häpeää omasta tilanteesta, eristäytymistä ja lohdutonta yksinäisyyttä. Jos äidin tai isän tilanne on vaikea, lapsen tilanne on vielä vaikeampi.

Kansan hätäviesti päättäjille on toisenlainen kuin päättäjien viesti kansalle. Työllisyysaste, kestävyysvaje ja julkisen talouden ongelmat toistuvat puheissa, mutta eivät kosketa. Taloudellisteknokraattinen sanoma ei tavoita ahdistunutta ihmistä, joka kaipaa poliitikoilta tekoja ja oman kokemusmaailmansa ymmärtämistä.

Työtön matkailurestonomi Kaisa Heikkilä kertoi Ylen A-studiossa: ”Toivoisin, että ymmärtäisitte tunnekokemuksen. Ei voida puhua, että pitkäaikaistyöttömät eivät tule enää työllistymään. Sellaista viestiä ei saa antaa.”

Vaikeuksien ymmärtäminen ja empatia eivät saa tarkoittaa toivottomuuden ruokkimista. Oppositiossakaan ei pitäisi sortua herkuttelemaan ihmisten peloilla ja huolilla.

Suomalaisia ei voi moittaa kansallisesta itsekehusta. Pikeminkin painotamme, miten huonosti menee: talous on kuralla, yliopistot tippuvat kansainvälisissä vertailuissa, päätöksiä ei saada aikaan ja ihmisoikeudet unohdetaan.

Lontooseen muuttaneen näyttelijä Antti Holman tviitti on esimerkki kapeasta ajattelusta: ”Koko ajan saa olla oikomassa täkäläisten tosi tiukassa olevaa käsitystä siitä, että Suomi on jotenkin edistyksellinen maa.”

Lyhytnäköisyyttä on muuallakin. Liian moni hyväosainen osoittaa tietämättömyyttä heikoimpien arjesta, hämmästelee ääneen ihmisten ymmärtämättömyyttä ja näin tehdessään alleviivaa erilaisuutta ja vahvistaa vastakkainasettelua.

Keskustelu luokkaeroista on palannut Suomeen. Osa menestyjistä nimenomaan haluaa, että luokkaerot näkyvät – koti vauraalta alueelta, lapsi parempaan kouluun ja Lidlin ohi käveleminen voivat olla merkkejä halusta erottua edukseen. Etumatka on tärkeää, samoin sen näyttäminen.

Ennen kuin luokkajaosta innostutaan enemmän, kannattaa pohtia sen seurauksia. Professori Juho Saari on muistuttanut, että sosiaalinen etäisyys johtaa lopulta empatiakuiluun eli myötätunnon puutteeseen. Eri-laisuuden sietäminen vähenee.

”Kekkonen tavoitteena oli yhdistää suomalaiset”, tiivistä Suomen Kuvalehti Urho Kekkonen merkityksen. Meidän aikamme päättäjien tavoitteena on talouden kuntoon saaminen.

Selitys näkökulman muutokselle on ehkä se, että Kekkonen sukupolven miehet ja naiset tekivät työnsä niin hyvin, että seuraavat sukupolvet alkoivat pitää yhteiskunnan vakautta itsestään selvänä. Asennemuutos näkyy päätöksenteossa. Entistä harvempi osaa esittää sekä ratkaisuja ongelmiin että liiman, joka muutoksissa yhdistää erilaiset suomalaiset. Uudistukset voivat olla hyvin valmisteltuja, mutta niiden ympäriltä puuttuvat ymmärrettävät

perustelut ja yhteinen tarina. Päätöksenteon heikkoudet eivät koske vain politiikkaa.

Kärjistyneessä ilmapiirissä seurauksena on pelonlietsonta ja vastustus, jota myös eliitin sisältä ruokitaan. Päätäjillä pitäisi olla paineiden keskellä harkinta-aikaa ja tilannetajua, koska viisaatkin ratkaisut jäävät kauas tavoitteestaan, jos ihmiset eivät koe niitä hyväksyttäviksi. Esitystavan ja legitimitietin merkitys olisi syytä kerrata.

Vaikeat vuodet väsyttävät myös poliitikkoja. Kun ongelmat korjautuvat hitaasti ja päätöksenteko on hankalaa, eliitissä turhaudutaan. Entisten ministereiden Carl Haglundin ja Jan Vapaavuoren jäähyväissanoissa oli pettymyksen lisäksi henkilökohtaista harmistumista. Osan siitä ymmärtää, osa vaikuttaa herkkähipiäisyydeltä, johon hyväosaisten ei pitäisi sortua. Mahdollisuus kyllästyä, vaihtaa maisemaa ja pärjätä edelleen hyvin koskee vain pientä osaa suomalaisista.

Kahtiajaon paheneminen on estettävissä. Eliitin – siis poliitikkojen, yritysjohtajien, päätoimittajien, järjestöjohtajien, kirkon edustajien ja muiden mielipidevaikuttajien – on kannettava paremmin yhteiskuntavastuunsa. Vanhat auktoriteettiasemat eivät anna tuulensuojaa.

Puheilla ja teoilla pitää pystyä vahvistamaan yhteenkuuluvuutta, muutoin kansalaisten apatia ja kielteisyys kasvavat ja koko yhteiskunta on entistä heikompi kohtaamaan vaikeuksia. Pelokas, kylästynyt tai vihainen ihminen on hankala voimavara.

Väylä kansalaisten ja päättäjien välillä on karikkoinen molempiin suuntiin. Onnetonta on, jos heikoimpien viestit ymmärrettään vasta, kun levottomuudet ja laittomuudet yleistyvät. Kiistelystä sijaan on keskityttävä ongelmanratkaisuun tavalla, jonka ihmiset ymmärtävät ja hyväksyvät. Eliitti voi pilata Suomen, jos se ei tähän pysty.

Kohuja ja väitejournalismia

Suomessa julkinen keskustelu on räväkämpää kuin vuosikymmen sitten. Populistinen puhetapa on opittu paremmissakin piireissä – myös niissä missä populismia ylenkatsotaan. Yksinkertaistaja on arvostettu, kokonaisuuksien osaja ei. Liioittelu osataan.

Asetelmat ja näkemuserot ovat entistä selkeämpiä, mikä on politiikan seuraamisen kannalta hyvä asia. Poliitikko pääsee julkisuuteen, kun uskaltaa olla jotakin mieltä tai tekee virheen. Nämä onnistuvat myös samalla kertaa.

Poliitikkojen arvostelu on olennainen osa kansallista kulttuuria, samaan tapaan kuin pesäpallo ja kuorolaulu: kaikki eivät niitä harrasta, mutta innokkaita taitajia riittää.

Vaikka arvostelua perustellaan demokratialla, poliitikkojen moukaroinnissa on kaikuja vanhanajan herravihasta. Poliitikon on oltava potkittavana, ja sen lisäksi hänen on oltava kiinnostava ja kiinnostunut koko ajan.

Viime aikoina julkinen arvostelu on saanut entistä rajumpia piirteitä. Kuten toimittaja Johanna Korhonen tiivistää tuoreessa kirjassaan: tunne peittää faktan ja raivo pyyhkii tiedon. Seurauksena on hillitöntä käytöstä.

Esimerkiksi tutkija voi tutkimukseen viittaamatta julistaa pääministerin olevan rähmällään maahanmuuttokriittisten edessä. Sanat ”kaikki”, ”koskaan”, ”mitään”, ”täysin” ja ”aina” kuvaavat arvostelijoiden subjektiivisuutta ja äänensävyt halveksuntaa.

Tahallaan väärin ymmärtäminen on loputon ilo. Ministeri ei ymmärrä, että ilmastonmuutos on koko ihmiskunnan suurimpia uhkia, jos hän ei dogmaattisesti toista sitä puheenvuoroissaan. Itsestäänselvyyksien lausuminen on välttämätöntä, ja toisessa käänteessä se on naureskelun ja pilkan aihe.

Syksyn rasismikeskustelussa jankattiin siitä, millä sanoilla, miten nopeasti ja missä yhteydessä rasismi pitää tuomita, jotta sen tekee oikein. Sosiaalinen media oli pullollaan tuomioiden jakajia.

MTV:n päätoimittaja Merja Ylä-Anttila pohtii ilmiötä: ”Mietin miksi kukaan haluaa enää politiikoksi. Halu muuttaa maailmaa joo, palkka ei erityinen, aina saatavilla, rapa lentää, aiheet epäilyttäviä.” Hän myönsi myös: ”Mediakin voisi olla kohtuullisempi monesti.”

Kun tähän lisää yksityisyyden menettämisen ja väkivallalla uhkailun, joka voi kohdistua myös poliitikon perheeseen, kuva kansanvallan palvelijan tehtävästä on valmis.

Jos poliitikkojen arvostelun taustalla olisi jalo demokratiatehtävä, se kohdistuisi samalla voimalla myös järjestelmän muihin osiin. Kritiikki kannustaisi parempiin suorituksiin ja lisäisi ”omavalvontaa” roimasti myös mediassa, hallinnossa, oikeuslaitoksessa ja järjestöissä.

Kun sanotaan, että politiikka on rikki, arvostelu kohdistuu ”pahoihin” puolueisiin, poliitikkoihin ja populismista viehättyneisiin äänestäjiin – heidän pitäisi toimia fiksummin. Muut pääsevät selvästi vähemmällä. Heihin kohdistuva arvostelu on asiapohjaista, harkitumpaa ja yksilöidympää, siis laadukasta kritiikkiä. Siihen pitäisi pyrkiä aina.

Toimittajat ja tutkijat ovat analysoinnin ammattilaisia, mutta harjoittavat vain harvoin julkista itsekritiikkiä. MTV:n politiikan toimituksen päällikkö Jussi Kärki tiivistää havaintonsa tviittiin: ”Journalismin uusi ilmiö: herkkä aihe ja vahva väite, jonka viranomainen tyrmää.” Kärki kysyy rivien välissä itseltään ja kollegoiltaan, miten väitejournalismiin pitäisi suhtautua. Moni kaipa edelleen uutista jutun pohjaksi.

Kansalaisaktivismin ja journalismin rajasta on tullut epäselvä. Hämmennys herää, kun uutistyössä ansioitunut toimittaja laukoo voimakkaita poliittisia mielipiteitä. Kansanedustaja Elina Lepomäen nimittäminen talousnatsiksi on toimittajan sananvapauden piirissä. Opetusministeri Sanni Grahn-Laasosta voi kutsua lopetusministeriksi ja tehostaa sanomaa #arvot-tunnuksella.

Toimittaja voi tuumailla, että ”Suomen nykyisen johdon” aikana on radikaalia, että lasten tappaminen tuomitaan ministeritasolta. Twitterissä toimittaja voi pilkata kansalaisia, jotka tekevät yhdyssanavirheitä ja ”viserrellä vapaapäivänä” siitä, miten pielessä Juha Sipilän hallituksen linja on. Ikään kuin päivittely olisi epäpoliittista, sosiaalinen media eri asia ja yleisöllä tiedossa toimittajan työajat.

Kokenut journalisti kuvaa tilannetta: ”Jokin on vialla ja pahasti. Tuntuu, että osa on innosta onnessaan, odottaneet tällaista, että pääsevät pauhaamaan. Sakki on sekaisin, ammattikuntani pahiten.”

Päätoimittajat tunnistavat nimekkäiden toimittajien arvon, mutta joutuvat selittelemään ylilatautuneita lausuntoja suurelle yleisölle ja kustantajille. Tilanne voi olla ristiriitainen toimituksen sisällä, jos osa toimittajista rajaa osallistumisensa sää- ja ruokaviihteihin ja osa ottaa voimakkaasti kantaa. Mediatalojen somestrategioiden ja toimituskohtaisten suositusten tekemiselle on ollut aikaa, mutta viimeistään ylilyönnit ohjaavat tekemään niitä.

Ammattitoimittaja osaa laittaa työssään sivuun henkilökohtaiset kaunat ja puoluepoliittiset mielipiteet, mutta siitä huolimatta ne syövät uskottavuutta uutistyöstä. Poliitiikan pöydissä tehdään havaintoja toimittajien some-käyttäytymisestä.

Arvostettu, puolueettomana pidetty toimittaja menettää luottamusta politikoinnin vuoksi, vaikka sitä ei sanota ääneen. Osoitukseksi riittää se, että taustatietoa ei jaeta kuten ennen ja juttuvinkki annetaan kilpailijalle. Näin käy, vaikka hymyt vaihdetaan entiseen tapaan.

Politikoinnista hinnan maksavat työnantaja ja toimittaja itse siinä vaiheessa, kun juttujen syvyys ja uutisarvo heikkenevät. Toimitus, jolta puuttuvat politiikan skuupit, voi löytää syyn siihen itsestään. Toimittajan huonosti harkittu some-hauska syö journalismia.

Sama koskee tieteentekijöitä. Jos tutkija tutkimuksiin perustumatta arvostelee päätöksiä julkisuudessa ja tekee lennokkaita yleistyksiä, hänen uskottavuutensa tutkijana heikkenee. Poliitikoivan tutkijan tuottama tieto ei kulu kärkipoliitikkojen käsissä.

Päättäjien työtä taustoittavat tutkijat eivät koe tarpeelliseksi korostaa rooliaan julkisuudessa. Heille tärkeämpää on tiedolla vaikuttaminen.

Nobel-voittaja Bengt Holmström kuvaa käytäntöjä seuraavasti: ”Tilanne on vaikea Suomessa ja hallitus on pyytännyt apuani. Olen heihin usein yhteydessä. En ole kaikkietävä, enkä tiedä kaikista yksityiskohdista, joten en lähde nyt mediassa asioita avaamaan. Yritän parhaani mukaan silti auttaa.”

Kilpailu ja osin näennäinen hienotunteisuus vähentävät itsearviointia tiedeyhteisössä. Kisa asemista, rahoituksista ja nykyisin myös julkisuudesta voi tarkoittaa niin suurta räsitusta, ettei voimia jää oman työyhteisön ja työtapojen kehittämiseen. Yhteisenä vihollisena ovat määrärahaileikkauksia tekevät poliitikot, ja frustraatiot puretaan mieluiten heihin.

Kulunut vuosi on näyttänyt, että tiedeyhteisön sisällä on moniäänisyyttä. Vaikka leikkauksia arvostellaan perustellusti, osa tutkijoista arvioi, ettei yliopistojen tulevaisuus ole uhattuna ja resursseja on vara käyttää viisaammin.

Aalto-yliopiston Pekka Mattila on sanonut tämän äänen ja saanut julkista palautetta, joka osoittaa, että tiedeyhteisössä kärjistyksiin vastataan kärjistyksillä. Presidentti Mauno Koiviston viisaus provosoitumisen välttämisestä ei ole käytössä.

Median ja tiedeyhteisön lisäksi myös kulttuurielämässä oman alan julkinen kritisointi on vaikeaa. Näyttelijä Hannele Lauri onkin todennut: ”Suomessa näyttelijät eivät arvostele julkisesti toistensa työtä, näin se vain on.” Hän kertoo, että loukkaantumisen raja on näyttelijöiden keskuudessa todella matalalla, pienikin vihjaus koetaan suurena nöyryytyksenä.

Poliitikot ovat luonteva arvostelun kohde kaikille, jotka säästelevät kritiikiltä omaa alaansa. Poliitiikkaa tulkitsevilla toimittajilla ja tutkijoilla on usein sama rooli kuin faneilla jalkapallokatso-mossa. Kentän reunalta toppatakin lämmöstä on helppo arvostella niitä, jotka pelaavat. Lajituntemus on vahva, mutta oma pelikokemus puuttuu ja sen huomaa.

Poliitikkoa arvioidaan ikään kuin kyse ei olisi ihmisestä. Jos ministeri lepää, on hiljaa ja jättää lehden lukematta yhtenä viikonloppuna, poissaoloa kuvataan dramaattisesti. Pääministerin epäillään nikkaroivan autotallissa ja valtiovarainministerin hölkkäävän. Ihmisen ominaisuuksiin perehtyneet tutkijat voisivat muistuttaa siitä, miten pienikin palautuminen parantaa työsuoritusta ja lepo pitää hengissä. Suomen asioista päättävälle tämä lienee tarpeellista: valtakirja kansalta on hyvä olla sellaisella, joka kykenee ajattelemaan.

Miten raivo vaikuttaa?

Mikä on lopulta kiihkeän argumentoinnin merkitys? Saadaanko sillä aikaan paras mahdollinen tulos vai paras mahdollinen väittely? Muuttaako raju arvostelu mielipiteitä? Ruoskiiko se arvostelun kohteen parempiin suoriin? Lisääkö se päättäjien harkintaa, luovuutta ja rohkeutta ja parantaako se päätösten laatua?

Politiikassa kiihkeälle kritiikille kohautetaan useimmiten olkapäitä ja todetaan: umpihullua tai yhdentekevää. Jos arvostelulla halutaan saada jotain aikaan, sen on oltava harkittua, täsmällistä ja faktoihin nojaavaa. Poliittinen huuhaa nolaa sanojansa, mikä ei kuitenkaan välttämättä lisää itsehillintää.

Presidentti Barack Obaman vaalikampanjoissa vaikuttanut kuvaaja Arun Chaudhary tiivisti asian seuraavasti: internet on demokratioinut politiikkaa. Nopeus, edullisuus ja avoimuus ovat somen vahvuuksia. Verkko on paikka siinä, missä lehdet, radio ja kokoushuoneet olivat demokratian ensi vuosikymmenillä.

Harmillista on, että yksilön käsitys omasta vastuusta ei ole kehittynyt viestintäympäristön mukana. Verkko tarkoittaa parhaimmillaan mahdollisuutta nousta arvostetuksi mielipidevaikuttajaksi ja huonoimmillaan maineen menettämistä ja some-jalanjälkeä, joka leimaa loppuelämää.

Myös politiikan ammattilaisten some-vastuullisuudessa on parannettavaa. Puoluepoliittinen kiihkeys on osa kansanvaltaa, mutta sarjatuli sanoilla, kaiken kommentointi ja valehtelua lähes-tyvä liioittelu syövät poliitikon vaikutusvaltaa ja uskottavuutta.

Poliittiseen ylikuntoon voi ajautua erityisesti oppositiossa, kun fanit ja gallupit kannustavat eikä vastuu paina. Sanojan oma arvostelukyky voi pettää ja vastakkainasettelusta tulee ajattelutapa. Tällä vaalikaudella niin vaikuttaa käyneen vihreiden lahjakkaalle Ville Niinistölle.

Sosialidemokraattien Antti Rinne on valinnut taktiikan, jossa mukana on myös malttia ja vaatimattomuutta. Vähemmän on kantanut pidemmälle, eli vaikutusvaltaa Rinteellä on enemmän kuin oppositiokumppanilla. Molemmissa tapauksissa kyse on siitä, mitä politiikalla tavoitellaan: julkisuutta, kannatusta vai päätök-siin vaikuttamista – harva saavuttaa kaikki kolme samaan aikaan.

Suomalaisia on stereotyyppisesti kuvattu small talkia osaamatto-miksi vetäytyjiksi ja tuppisuiksi, joilta ei irtoa julkisia mielipitei-tä. Viime vuosina olemme innostuneet paitsi sanomaan myös vi-haamaan.

Poliitikkojen halveksimisen ja some-raivon ohella suomalaiset harrastavat liikenne-, opettaja- ja kotiäiti-inhoa. Liikenteessä käytetään ajoneuvojen lisäksi käsimerkkejä ja väkivaltaa. Wilma-palvelun kautta vanhemmat lähettävät opettajille kovasanaista palautetta, jopa määräyksiä.

Kotiäitiraivo ei tarkoita väsyneen äidin kiukkuja kotona, vaan kotiäitiyden paheksumista. Lapsiaan kotona hoitavat naiset ovat lähellä samaa inhokkiluokkaa kuin turkistuottajat, turveurakoit-sijat ja poliitikot. Suomalaiset tarvitsevat ikään kuin ohitse nil-kuttavan kulkukoiran, jota voi potkaista, kun vertaisiaan ei voi.

Liian usein ajaudutaan siihen, että hyväosaiset kertovat, miten pienituloisimpien pitää ymmärtää oma parhaansa, ikään kuin näillä ei olisi kykyä oman tilanteensa arviointiin. Neuvot voidaan antaa ystävällisesti, mutta yhdenvertaista oikeutta päättää omasta elämästä ei kunnioiteta. Hyvä itsetunto ja kansalaispätevyys an-tavat oikeuden osoittaa sormella niitä, joiden tulot ja työmarkkina-asema tiedetään huteriksi.

Jos emme havahdu, suvaitsevaisuus ulottuu jatkossa vain niihin, joiden elämäntapa on sama kuin itsellä. Ylemmydentuntoisella

puheella toinen ihminen asetetaan itseä alemmas kuten luokkayhteiskunnassa. Ilmiö on vastenmielinen ja hyvinvointiyhteiskunnan idean vastainen.

Myös vähemmistöt ovat kovan puheen kohteena. Maahanmuuttajien lisäksi liian moni kieli-, kulttuuri- tai seksuaalivähemmistöön kuuluva joutuu kokemaan huonoa kohtelua. Asiattomuuksiin törmäävät myös humanitaarista työtä tekevät.

Papit Liinamaria Roos ja Toni Fagerholm kertoivat saamistaan uhkauksista. Fagerholm hämmästelee tilannetta: ”Minusta on oireellista ajankuvaa, että ihminen voi hyökätä toista ja jopa toisen henkeä vastaan ja pitää motiivina kristillistä vakaumusta.”

Maaseudun Tulevaisuuden kokenut verkkotoimittaja Kajaleena Runsten arvioi, että nykyisin on äärimmäisen tulistuneita mielipiteitä aiheista, jotka vielä muutama vuosi sitten kuitattiin mustalla huumorilla. Hän ihmettelee, ”kuinka uskomaton ihminen voi toiselle ihmiselle olla tämän erilaisten mielipiteiden vuoksi”.

Jos raju keskustelu jatkuu pitkään, maltillinen enemmistö kylästy ja vetäytyy. Ville Pitkäsen ja Jussi Westisen keväinen tutkimus osoittaa, että puolet suomalaisista on jo niin kyllästynyt vastakkainasetteluihin, että harkitsee vetäytymistä yhteiskunnallisesta keskustelusta. Poliittiseen keskustaan sijoittuvat ovat herkeempiä vetäytymään kuin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden laidat.

Jo nyt raju keskustelukulttuuri vähentää maltillisten halua ottaa kantaa. Ylivieskassa ilmestyvän Kalajokilaakso-lehden päätoimittaja Seppo Kangas myöntää kolumnissaan, että on omaehtoisesti rajoittanut sananvapauttaan.

”Kun tarpeeksi usein saa osakseen silmitöntä solvausta, raivoa, syytöksiä ja vääristelyjä, parkkiintuneellekin tulee väsy. Itse suojeleuvaistokin kolkuttelee ohimolla”, Kangas kirjoittaa. Lisäksi hän pitää tarpeellisena opettaa lukijoille, mitä rikoslaki sanoo sanankäyttäjän vastuusta, ja muistuttaa, millaista kärsimystä sanat voivat aiheuttaa. Suomessa on tultu siihen, että aikuisille ihmisille pitää opettaa käytöstapoja.

Provosointi on tallonut alleen rauhallista pohdiskelua. Tähän aikaan kuuluvat itsevarma esiintyminen ja avoimuus tiedolle, joka vahvistaa omia mielipiteitä, ei kyseenalaista niitä. Entistä harvempi jaksaa puntaroida erilaisia näkemyksiä ja keskustella

eri mieltä olevia arvostaen. Erityisesti äärihaluilla mielipiteet ovat vahvoja ja varmoja.

Maailman myllerrystä pelkäävä ei ainoastaan kuule muutoksista jatkuvasti, hän myös havainnoi ympärillään ihmisiä, jotka nauttivat uusista käänteistä, vievät muutoksia itsevarmasti eteenpäin ja toimivat päinvastoin kuin pelkäävä toivoo. Epävarmalle tilanne voi olla lannistava tai uhkaava. Siksi reaktiot voivat olla rajuja, kun muutoksiin eri tavoin suhtautuvat kohtaavat.

Ronskia puhetta on perinteisesti kuultu työmarkkinakentältä. Esimerkiksi Auto- ja kuljetusalan järjestö AKT:tä kuvaa norsu posliinikaupassa -vertaus. Järjestö huomataan. Retoriikka on värikkästä ja sitoutuminen yhteisiin neuvotteluratkaisuihin harvinaista.

Ote puheenjohtaja Marko Piiraisen vuoden 2016 vappupuheesta on kuvaava: ”Hallitus haluaa siirtää julkisen toiminnan demokraattisen eduskunnan valvonnan ulottumattomiin. Kun kansallisuusmaisuutemme, tiet, radat ja vesiväylät on ensin yhtiöitetty, onko seuraava askel myydä yhtiö ulkomaisille sijoittajille sekä jakaa voittovarot maa- ja metsätaloustuottajille ylimääräisinä investointiavustuksina.”

Vuosien aikana AKT:n ehdottomuus ja kärjekkyyks ovat heijastuneet koko SAK-laiseen järjestökenttään. Teot leimaavat naapureita ja vievät voimia maltillisilta ay-vaikuttajilta. Samalla työmarkkinajärjestelmän arvostelijat saavat perusteita väitteelle, että sopiminen on hankalaa Suomessa. Vahingon aiheuttaja ei välttämättä ymmärrä syyllisyyttään tai ei välitä.

Kiihkeää on muuallakin. Sukupuolten tasa-arvoa ajetaan nyt tavalla, jota moni feministikin vieroksuu. Tasa-arvotyössä on poisulkevaa puhdasoppisuutta. Ollakseen tunnustettu tasa-arvotyössä on osattava teoria, käytäntö ja ”oikea” retoriikka.

Olen saanut palautetta äiti-sanankäytöstä: vanhempi olisi kuulemma sopiva sana kuvaamaan suhdetta lapseen. Neuvo annettiin niin kiihkeästi, että päätin puolustaa äitiyttäni vaikenemalla. Hämmästys sulki feministin suuni.

Viime kuukausien perusteella on syytä kysyä, pohtiiko kukaan, millä keinoilla tasa-arvon vastustajat tai siihen välinpitämättömästi suhtautuvat muuttaisivat asenteitaan. Toimiiko ehdottomuus silloin, kun puheella halutaan vakuuttaa tietämättömiä ja

epäileviä? Kokoako rääväsuinen julistaminen varovaisia ihmisiä tasa-arvotyöhön?

Toivottavasti tarkoituksena ei ole, että feminismin lippua liehuttavat vain ne, jotka käyttävät puheessaan isoja kirjaimia ja värejä ilman sävyjä. Säyseämmät eivät mukaan mahdu tai halua, ja kulunut sanonta pitojen paranemisesta väen vähetessä toimii. Harmillista on, jos poissulkeva feminismi ja puhdasoppisuus ovat itsetarkoituksia ja tasa-arvon eteneminen on tälle alisteista.

Suomessa perusongelma on se, että tasa-arvo ei nouse korkealle politiikan, työelämän ja median agendalla. Kun syksyn 2014 Puoluebarometrissä selvitettiin monivalintakysymyksellä suomalaisten huolenaiheita, sukupuolten tasa-arvo sijoittui 24 asiasta viimeiseksi. Vain joka kymmenes suomalainen nosti tasa-arvon huolestuttavien asioiden listalle. Naisista näin teki 17 prosenttia, miehistä kolme.

Vuotta myöhemmin tilanne oli käytännössä sama: tasa-arvo oli edelleen viimeisellä sijalla. Vain 14 prosenttia piti asiaa huolestuttavana, naisista 21 ja miehistä kuusi prosenttia. Tämä on tilanne siitä huolimatta, että periaatteellisella tasolla suomalaiset ilmoittavat tukevansa sukupuolten tasa-arvoa.

Jos tasa-arvokehitys on vain harvan huoli Suomessa, kannattaako aihetta pitää esillä? Onko asialla yhteiskunnallista merkitystä?

Suomessa naisten koulutustaso on korkea ja työurat liki yhtä pitkiä kuin miehillä. Toisen sukupuolen aliedustus on osaamisen ja resurssien hukkaamista, ja epätasa-arvoinen kohtelu ihmis-oikeuksien vastaista. Naisten nykyistä vahvempi rooli on siis helppo perustella.

Tilanne korjaantuu vain, jos tasa-arvo-ongelmat tunnistetaan laajasti ja ymmärretään niiden heikentävän koko yhteiskuntaa. Jyrkkä toiminta ei vie tasa-arvoa tehokkaasti eteenpäin, koska se sulkee pois ihmisiä, joiden mukanaolo olisi itse asialle välttämätöntä.

Tasa-arvo etenee madellen, jos siitä puhutaan vain ehdottomilla argumenteilla, koska ne eivät tavoita päättäjiä yli ikä-, sukupuoli-, sektori- ja puoluerajojen. Pahimmillaan seurauksena on aktivistien turhautuminen ja toimintatapojen jyrkentyminen, mikä marginalisoi tasa-arvotyötä entisestään.

Perhevapaiden heikkoudet, syrjivä palkkaus ja vallankäyttö sekä muut epätasa-arvoa ylläpitävät rakenteelliset tekijät korjataan päätöksillä. Siksi tasa-arvon taakse tarvitaan politiikan ja työmarkkinajärjestöjen johtajat, joista valtaosa on miehiä. Jos parannuksiin pyritään ainoastaan julistuksilla ja kansalaistoiminnalla, aikaa tarvitaan vuosikymmeniä. Tämän ymmärtäminen ohjaa valitsemaan yhteistyön ja viisaat menettelyt.

Keskustelukulttuurin ylilyönneistä vakavimmat liittyvät rasismiin, joka on yleistynyt Suomessa ja muualla Euroopassa. Avoin vihan lisäksi mukana on erilaisuuden pelkoa. Rasismiin on suhtauduttava ehdottoman kielteisesti, mutta samalla on pidettävä ovi avoinna niille, jotka alkavat epäillä ihmisoikeuksien vastaista ideologiaansa.

Julkisuudessa on ollut ensimmäiset toivoa herättävät esimerkit niistä, jotka ovat hylänneet rasistisen toiminnan ja katuneet sitä. Uusnatsijärjestön perustaja Esa Holappa on kertonut, mitä merkitsevät liikkeen jättäminen ja elämän aloittaminen uudelleen. Myös Hommafoorumien perustajista ensimmäiset ovat ottaneet etäisyyttä rasismiin. Yksittäistapaukset voivat yleistyä ja muuttua ilmiöksi.

Vuonna 2013 Helsingin Sanomien haastattelussa eräs mies kuvasi rasistista toimintaa Joensuussa 1990-luvulla: ”Meitä yhdisti pahoinvointi. Ihmisten taustoista löytyi kaikenlaista, vaikka osa tulikin niin sanotusti hyvistä perheistä.” ”Vihaa purettiin näiden juttujen kautta, ja se pakka levisi pahasti. Vihan kohteita oli lopulta kaikkialla.”

Rasistit eivät ansaitse päänsilittelyä, mutta on viisasta, että heidän kanssaan ollaan tekemisissä, asenneilmastoa seurataan ja tarjotaan mahdollisuuksia muuttaa mielipiteitä. Vähän kuin elämäntaparemontin aloittanut narkomaani, myös rasistisen toiminnan jättänyt tarvitsee uudet kaverit ja kannustusta. Ylenkatse ja eristäminen eivät poista ongelmia.

Karkean vertauksen voi tehdä taistolaisiin, jotka uskoivat järvenvastaiseen ehdottomaan ideologiaan, mutta maltillistuivat ja palasivat vallankumouksen ääreltä muiden rinnalle, osa häpeillen, osa katuen, osa pystypäin. Taistolaismenneisyys ei ole estänyt etenemästä työuralla esimerkiksi mediassa, liike-elämässä tai diplomatian kentällä.

Ehkä taistolaisvuosien tapaan 2030-luvulla hämmästellään ihmisten hurahtamista taisteluun ja vihaan toisiaan vastaan pari vuosikymmentä sitten. Rasismin vahvistuminen ei tarkoita, että se saisi otteen yhteiskunnasta.

Kaikki puolueet vastuuseen

Suomessa on ollut vuosikymmenen ajan vaikeuksia tehdä poliittisia päätöksiä. Vuosienkaan valmistelu ei takaa, että ratkaisuja saadaan aikaan. Perumisesta on tullut politiikan prosessien uusi vaihe.

Pääministerinä aloittaessaan Juha Sipilä painotti uutta johtamistapaa. Hän halusi vahvistaa yhteishenkeä ja välttää politiikan kankeuksia ja tehottomuutta. Kulunut vuosi on näyttänyt, että poliittisen kulttuurin muuttaminen on vaikeaa.

Suomessa hallitus–oppositio-rajana on liki ylittämätön. Ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka ovat ainoita sektoreita, joissa kyetään hyvään parlamentaariseen yhteistyöhön, eikä vastakkainasettelu ole päätöksenteon lähtökohta.

Valitettavasti yhteishenki ei ulotu muualle. Edes työttömyyttä ja köyhyyttä ei ole koettu niin suuriksi ongelmiksi, että ne olisi nostettu yhteiseen valmisteluun. SATA-komitea oli sosiaaliturvan osalta hyvä yritys, mutta ei enempää.

Viimeisen parin vaalikauden aikana kaikki eduskuntapuolueet ovat olleet hallituksessa. Pohjastaan riippumatta enemmistöhallitukset eivät ole kyenneet riittäviin päätöksiin ja maan tulevaisuuden kannalta tärkeimmät tavoitteet ovat saavuttamatta.

Vastuu junnaavista käytännöistä on kaikilla. Budjettiriihen yhteydessä huomataan joka vuosi, miten hallituspuolueet näkevät talousarvioesityksessä paljon hyvää ja oppositio paljon huonoa. Vuorosanat ovat kutakuinkin samat, miehitys vain vaihtuu.

Polarisaation voimistuminen heijastuu myös poliittiseen päätöksentekoon. Kansanedustaja Jani Toivola kertoo, että ilma-
piirin kiristyminen näkyy eduskunnassa siten, etteivät poliittiset vastapuolet enää istahda kahvilassaan toistensa seuraan niin luontevasti kuin aikaisemmin. Kun vuoropuhelu vähenee, heikkenevät ennen pitkää myös luottamus ja yhteistyökyky.

Kansanedustaja Antero Vartia kuvaa nykyistä päätöksentekokulttuuria seuraavasti: ”Jokainen oppositio on vuorollaan puhunut aivan liikaa pehmeitä miellyttääkseen äänestäjiä. Tämä pätee myös nykyiseen oppositioon. Me demonisoimme hallitusta. Maalaamme mielikuvaa, että he tekevät asioita pahuuttaan. Ja se tekee välttämättömien päätösten läpiviemisestä entistä vaikeampaa.”

Jos tällä vaalikaudella Suomen tilanne ei muutu olennaisesti paremmaksi, on aika harkita radikaalia muutosta demokratian toteutustapaan. Vuosia jatkunut isojen ongelmien kärjistyminen velvoittaa siihen kaikkia eduskuntapuolueita.

Tähän saakka eduskuntavaalien jälkeen olennaisinta on ollut, mitkä puolueet pääsevät muodostamaan hallituksen ja mitkä asiat poimitaan sen ohjelmaan. Valittu asialista on viime vuosina ollut massiivinen päätöksentekokykyyn nähden. Lainsäädäntöuudistuksia listataan vailla realismia, siis ymmärrystä siitä, miten vähän on tehtävissä silloin, kun vastustusta on sekä kansalaisten, hallinnon että opposition suunnalla – eikä media ainakaan helpota tilannetta.

Yleinen protestimieliala ei ole katoamassa, vaan pikemminkin päinvastoin. Jatkossakin hallitusta moititaan paitsi ohjelmasta myös sen toteutuksesta liki kaikkien asioiden kohdalla. Päätöksenteko on joko liian hidasta, koska asioita selvitetään turhan perusteellisesti, tai hätäistä ja huolimattonta, koska selvityksiä ei teetetä riittävästi.

Selvitysten tekemistäkin arvostellaan. Niitä tehdään vääristä aiheista, tekijät ovat huonoja ja lopputulokset kyseenalaisia, tai ongelma on se, että selvityksistä ei olla lainkaan kiinnostuneita. Hallitusvetoista päätöksentekoa arvostellaan rajusti joka tapauksessa,

oli prosessi millainen tahansa, ministerit keitä tahansa ja hallitusvastuussa mitkä tahansa puolueet. Arvostelu on tällä hetkellä politiikan parhaiten osattu alue Suomessa.

Ylilatautuneessa tilanteessa on syytä tehdä vakava arviointi. Jos politiikan nykyinen operatiivinen kone – suurimman puolueen vetämä enemmistöhallitus – ei pysty Suomen tilannetta parantamaan, on avoimesti mietittävä muita demokraattisia vaihtoehtoja.

Tanskassa oli 2015 vaalien jälkeen yhden puolueen vähemmistöhallitus, joka noin 20 prosentin vaalikannatuksella pystyi ainakin välttävästi tuottamaan päätöksiä neuvoteltuaan asiakohtaisesti opposition tuen ratkaisuille. Valmistelu oli työlästä, mutta päätöksiä saatiin aikaan.

Hallitus laajeni äskettäin kolmen puolueen vähemmistöhallitukseksi, jolla on noin 30 prosentin kannatus. Kapea vähemmistöhallitus olisi Suomellekin parempi vaihtoehto kuin alistuminen siihen, että päättäjät epäonnistuvat kerta toisensa jälkeen vuosien ajan ja politiikan arvostus on alamaissa.

Jos Suomessa kokeiltaisiin omaa versiota ”Tanskan mallista”, asialistan pitäisi olla typistetty. Vain tärkeimmät uudistukset otettaisiin valmisteluun, ja priorisoinnin tekisivät eduskuntapuolueet yksimielisesti.

Politiikan valmistelu, siis ratkaisujen hakeminen ja neuvottelut, tapahtuisi yli hallitus–oppositio-ajan. Eduskunnan rooli nousisi selvästi, kun hallituksen toimintakyvyn takaisivat asiakohtaisesti vaihtuvat partnerit. Vastuu päätöksentekokyvystä ja tilivelvollisuus äänestäjille olisi kaikilla puolueilla.

Vähemmistöhallituksen tehtävä olisi vastata lainvalmistelusta, mutta se tapahtuisi parlamentaarisesti muotoiltujen päälinjojen pohjalta, kuten ulko- ja turvallisuuspolitiikassa tehdään jo nyt. Luottamuksen pitäisi toimia hallituksen ja eduskunnan välillä.

Viime vuosina selvityshenkilöt ovat pohjustaneet uudistuksia ja seurauksena on yleensä ollut enemmän kuohuntaa ja vähemmän ratkaisuja. Nyt palattaisiin taaksepäin ja valmistelun avuksi otettaisiin parlamentaariset komiteat, joissa työskenneltäisiin kuitenkin ripeämmässä tahdissa kuin menneinä vuosikymmeninä. Yhteinen tietopohja, pyöreä pöytä ja henkilöityvä vastuu auttaisivat eteenpäin.

Avainroolissa olisivat – kuten nytkin – eduskuntaryhmien ja valiokuntien puheenjohtajat. Viime kädessä ryhmien vetäjät neuvottelisivat, miten vaikeimmat asiat etenevät. Olennaista olisi, että heistä jokaisella olisi taitoa ja vahva mandaatti.

Pääministerin rooli riippuisi jossain määrin henkilöstä kuten nykyisinkin. Jos tehtävässä olisi yli puoluerajojen arvostettu politiikan moniottelija ja taitava neuvottelija, pääministerin kanta valmistelussa painaisi paljon. Riviministereiden tehtävä olisi asiantuntemuksen tuominen prosesseihin, teknisen lainvalmistelun johtaminen, esittely ja EU-tason vaikuttaminen.

Parlamenttivetoinen järjestelmä edellyttää poliitikoilta kolmea ominaisuutta: vastuullisuutta, luotettavuutta ja luovuutta.

Poikkeusolosuhteissa yksittäiset poliitikot tunnistaisivat vastuunkantajan roolinsa ja olisivat valmiita vähintäänkin passiivisesti tukemaan eduskuntaenemmistön kannattamia ratkaisuja. Ryhmäkuri ei siis ainakaan höltyisi nykyisestä. Löysä kritiikki ei olisi enää tavanomaista, vaan ehdotuksen teilaaminen edellyttäisi paremman vaihtoehdon esittämistä.

Toinen välttämätön asia on luottamus. Yhteinen tietopohja, tilannekuva ja vuorovaikutus antavat pohjan luottamukselle, mutta se vahvistuu vasta hyvistä kokemuksista. Parlamenttivetoinen päätöksenteko edellyttäisi poliitikoilta asioihin perehtymisen lisäksi rehellisyyttä, suoruutta ja asiallista käytöstä eli myös paineiden keskellä vastuun ottamista omista teoista.

Luovuus on kolmas asia, jota parlamentaariseen valmisteluun nojaavassa päätöksenteossa tarvitaan. Poliitikkojen on kyettävä löytämään ennakkoluulottomasti ratkaisuvaihtoehtoja ja käytettävä luovuutta myös päätöksentekoprosessien rakentamiseen. Työn tueksi tarvitaan monipuolisesti asiantuntijoita. Nykyiseen takkuavaan päätöksentekoon verrattuna olennainen ero on se, että yksikään poliittinen ryhmä ei voi keskittyä muiden tekemisten arvosteluun, vaan vastuu ja ongelmanratkaisu ovat kaikkien harteilla.

Politiikka on raadollista ja läpikotaisin kilpailullista. Odotus siitä, että Suomessa poliitikot ymmärtäisivät muuttaa orientatiotaan ja tarttua uusiin toimintatapoihin, voi olla naiivi. Ainoastaan maan tilanteen huononeminen tai heikon kehityksen jatkuminen voi pakottaa radikaaliin muutokseen.

Suomalaista tulkintaa Tanskan mallista on syytä harkita, jos kolmaskaan peräkkäinen vaalikausi ei riitä parantamaan olennaisesti tilannetta. Kyse olisi vakavan ajan poikkeusratkaisusta, joka alleviivaisi ongelmien vaikeutta ja yhteisvastuuta. Se nostaisi samalla politiikan arvostusta, koska töitä tehtäisiin joka rintamalla kuten aikuisten pitääkin – ilman turhanpäivästä riitelyä ja hukkaan heitettyä aikaa.

Kansanedustajasta vaikuttajaksi

Kansanedustajaksi voi nousta liki sattumalta ääniharavan perässä. Keskustan Pertti Salovaara pääsi eduskuntaan vuoden 2003 vaaleissa Anneli Jäätteenmäen perässä noin 1 600 äänellä. Perussuomalaisten Pirkko Ruohonen-Lerner teki saman vuoden 2007 vaaleissa, kun paikka irtosi noin tuhannella äänellä. Timo Soini samalla listalla auttoi.

Läpimeno on valtakirja kansalta, se ei ole osoitus politiikka-taidoista.

Ammattipoliitikkojen osaaminen vaihtelee. Suurin ryhmä on keskikastin osaajat, joilla on uran alussa vaalipiiritason verkostoja, vähintäänkin kuntapolitiikan osaamista ja sukkela ulosanti. Niillä pärjää kampanjoinnissa, ja ne auttavat työssä alkuun. Keskitason puurtaja voi edetä parissa vaalikaudessa valiokunnan puheenjohtajaksi, eduskuntaryhmän johtopaikoille ja ministeriksikin.

Eduskunnassa on myös niitä, joilla ei ole työelämän perustaitoja. Kyky omaksua tietoa, priorisoida, aikatauluttaa työtä ja saada kollegojen luottamusta on heikko. Kun pohjakunto on huono, edustajan tehtävä hengästyttää tai lamaannuttaa.

Kolmanteen ryhmään kuuluvat politiikan huiput. Heillä on hyvät tiedonhankintataidot ja kyky tehdä itse valideja päätelmiä

ja päätöksiä myös kovissa paineissa. Kovatasoinen poliitikko ei ole viestejä välittävä postikonttori. Hän on vastuunkantaja, joka tuottaa tiedollista lisäarvoa päätöksentekoon ja ansaitsee luottamusta yli puoluerajojen. Oma ajattelu ja harkinta takaavat sen, että mielipiteet ovat johdonmukaisia ja poukkoilu harvinaista.

Vaikeimmin määriteltävä ryhmä ovat asiantuntijat, joilla on takana ura muualla, erityisosaamista ja tunnettuutta, mutta ei välttämättä puoluepoliittista profilia. Anne Berner, Lauri Ihalainen, Ilkka Kantola, Anna Kontula, Jaana Laitinen-Pesola, Eero Lehti, Antti Rinne, Juha Sipilä, Kari Tolvanen ja Juhana Vartiainen ovat esimerkkejä tästä.

Heistä ainakin Laitinen-Pesola ja Tolvanen ovat nyt ensisijaisesti kansanedustajia, joiden julkiset esiintymiset entisissä asiantuntijaroleissa ovat harvinaisia. Parlamentissa riittää tekemistä.

Vartiainen on yhteiskunnallinen keskustelija, joka tuottaa innokkaasti ideoita ja testauttaa niitä julkisuudessa, mutta vaikuttava kädenjälki eduskunnassa puuttuu vielä. Asiantuntijuus ei tarkoita automaattisesti politiikan lainalaisuuksien ymmärtämistä.

Lyhyestä eduskuntaurasta huolimatta Berner, Ihalainen, Rinne ja Sipilä ovat edenneet nopeasti. Berneristä ja Ihalaisesta tuli ministereitä jo ensimmäisellä eduskuntakaudella. Pääministeriysi aloitti Sipilän toisen kauden, kun takana olivat valinta puolueen puheenjohtajaksi ja vaalivoitto. Rinne nousi ensin puolueensa johtoon ja ministeriksi ja vasta sen jälkeen kansanedustajaksi. Heidän aiemmat mainetekonsa avittivat nousua politiikassa.

Nopeita nousijoita löytyy myös nuoremmista. Vuosikymmen sitten Paula Lehtomäki ja Henna Virkkunen, nyt Li Andersson, Antti Lindtman ja Annika Saarikko ovat saaneet valta-asemia jo uran alussa.

Mikä selittää poliitikon ripeää urakehitystä? Kansanedustajasta merkittäväksi vaikuttajaksi voi nousta vain, jos on nöyryyttä ja päättää opetella lajia. Ammattipoliitikoksi ei voi oppia ulkopuolella. Ontuva vertaus löytyy kirurgin työstä: leikkaamaan oppii vain leikkaussalissa.

Osaamisella on monia vaikutuksia. Jos politiikkaan valikoituu taitavia ja kehittyviä ihmisiä, se heijastuu myönteisesti julkiseen keskusteluun, politiikan prosesseihin, päätöksiin ja kansalaisten käsityksiin politiikasta.

Jos avainpaikalle valitaan sopimaton henkilö, politiikan uskottavuus kärsii. Esimerkiksi laborantti Jari Lindströmin valintaa oikeusministeriksi on arvosteltu. Lindström ei edes yritä esittää osaavansa oikeusministeriön asioita, vaan toimii lähinnä ministeriön yleisjohtajana. Tapaus on esimerkki ministerin tehtävän vähättelystä. Se, että ihminen on mukava, työteliäs ja rehti, ei aina riitä.

Politiikka ei kuitenkaan ole puhtaasti osaamiskysymys. Olenaista on myös halu ja kyky toimia eettisesti oikein. Työmoraalin pitää olla kansan ja kollegojen luottamuksen arvoinen.

Valmiimpia kansanedustajia ovat ne, jotka ovat olleet kovatasoisten poliitikkojen avustajia tai eduskuntaryhmän palveluksessa. Paavo Arhinmäki, Antti Kaikkonen, Kai Mykkänen, Jussi Niinistö ja Annika Saarikko ovat esimerkkejä kansanedustajista, joilla oli jo ensimmäisellä kaudella ammattilaisen politiikan taju ja osaamista. Tunnettuutta, verkostoja ja vaikutusvaltaa oli helppo kerryttää tältä pohjalta.

Toinen tie on yhtä mahdollinen, jos oppimiseen on asenne kohdallaan. Nuori Paula Lehtomäki eteni nopeasti ministeriksi, samoin Henna Virkkunen. Lahjakkuus, ahkeruus ja määrätietoisuus auttoivat. Molemmat tulivat huomatuiksi omissa puolueissaan ja eduskunnassa. Lehtomäki ja Virkkunen ovat esimerkkejä myös siitä, että kansanedustajuus ei välttämättä tarkoita elämänuraa.

Yhteistä menestyjille on kyky aistia. Uintivalmentaja Marko Malvela on kertonut intuition ja aistitiedon merkityksestä huippu-urheilussa. Kyky vaistota ennakoita on valmistautumisen ja stressinhallinnan kannalta olennaista myös politiikassa. Kokemus kehittää politiikan ”hoksnokkaa” eli kykyä päätellä ja tehdä uhka- ja mahdollisuusarviointia.

Kokemuksen varjopuolena politiikassa on kyynistyminen. Siltä voi välttyä, jos säilyttää uteliaisuuden ja halun kehittyä. Kyky pysähtyä, havainnoida ja hämmästyä on tärkeää politiikassa kuten muussakin elämässä. ”Yön yli nukkumista” parjataan turhaan.

Mitä lahjakkaan ensimmäisen kauden kansanedustajan kannattaa tehdä, jotta nousu voi onnistua? Millainen päättäjäkurssi kannattaa itselle rakentaa?

Aloittavan poliitikon on hyvä osata arvioida, milloin kannattaa olla esillä ja milloin seurata sivusta. Senioriteettiperiaate jyrää edelleen eduskunnassa, eikä sitä vastaan protestointi johda muuhun kuin itsensä nolaamiseen ja kielteiseen muistijälkeen. Omalle kohdalle sattuvat valiokuntapaikat kannattaa ottaa tyynesti vastaan.

Valiokuntatyö kannattaa hoitaa kunnolla, asiat opetella, kokouksissa istua ja erikoistua omalla tontilla niin hyvin, että siitä hyötyvät kollegat valiokunnassa ja eduskuntaryhmässä. Turhaa huolta ei kannata aiheuttaa.

Politiikka on luottamuslaji. Alkutaipaleella ei kannata asettaa tarkkoja tavoitteita, koska pyrkiminen sokaisee ja se huomataan. Sattuma voi joka tapauksessa sotkea suunnitelmat.

Noste on vanhanaikainen käsite, mutta politiikassa se toimii edelleen. Jos lahjakas, karismaattinen, huumorintajuinen ja neuvottelutaitoinen poliitikko tekee työnsä hyvin eikä hölmöile, luottamus kasvaa, nostetta syntyy ja ura etenee. Ainakin siitä kannattaa lähteä, että hyvä työ huomataan ja palkitaan.

Perustaitoja kannattaa kehittää tietoisesti. Osaamisen vahvistuminen tehostaa työntekoa ja auttaa jaksamaan. Se on iso kilpailuetu politiikassa.

Istuntotyö on syytä opetella alussa. Muistilappu kyselytunnilla ei ole nolo, jos se takaa sujuvan suorituksen. Neuvoja istuntokäyttäytymiseen voi pyytää kokeneemmilta kollegoilta tai omasta ryhmäkansliasta. Rutiinin saa harjoittelemalla, ei vetäytymällä, ja itsearvioinnissa kannattaa muistaa armollisuus.

Kilpailun vuoksi mentorointi ei toimi erityisen hyvin politiikassa. Tilannearvioiden tekeminen, karikoiden väistely ja kokemusten jakaminen onnistuvat yhdessä parhaiten silloin, kun työkaveruus muuttuu ystävyudeksi ja ylittää sukupolvi-, puolue- ja vaalipiirirajat.

Asioihin erikoistumisen lisäksi uuden edustajan kannattaa panostaa vaikuttajan perustaitoihin: kykyyn viestiä näkemyksistään suullisesti ja kirjallisesti eri areenoilla. Puhe, hissipuhe, blogi, kolumni, vastine ja tviitti kannattaa osata ja dialogi nostaa monologin edelle. Tekstien oikeakielisyydestä ei kannata tinkiä.

Politiikan kummallisuuksiin kuuluu nykyisin se, että vieraiden kielten osaamisen merkitys tunnistetaan, mutta äidinkielen merkitystä ei. Taitavia puhujia ja kirjoittajia ei ole ainakaan liikaa.

Lainsäädäntötyöstä puheeseen tarttuu helposti käsitteitä, jotka eivät toimi siviilielämässä. Jos poliitikko tykkää ottaa tilaa ja näyttää osaamistaan, tuloksena voi olla puhepaljous, josta harva kuulija vaikuttuu. Erottumisen kannalta viisaampaa olisi omak-sua vuorovaikutteinen esitystapa, kertoa olennainen ja muistaa, että murre on kielen rikkautta myös siinä vaiheessa, kun politiikasta on tullut ammatti.

Politiikassa – samoin kuin tutkimuksessa – pitkä steriili jaarit-telu osataan, samoin kapulakielisten tiedotteiden kirjoittaminen. Laudatur ylioppilasaineesta vuosia tai vuosikymmeniä sitten voi harhauttaa luulemaan, että osaisi kirjoittaa.

Jos poliitikko asettuisi kuulijan asemaan, kieli olisi vivahteikasta ja ilmaisu terävää. Some-keskustelut osoittavat, että politiikassa monella on kielellistä lahjakkuutta, rohkeutta ja nasevaa ilmaisua. Se on siirrettävissä istuntosaliin ja lehtiteksteihin.

Poliitikkojen kannattaisi nykyistä useammin turvautua kirjoit-tamisen ja puhetaidon opettajiin – ja myöntää oma keskeneräi-syytensä. Ei ole häpeä kehittää taitoja, joilla voi kertoa arvoistaan, tavoitteistaan ja toiminnastaan. Kieli on väline tulla tutuksi ja saada näkemyksille kannatusta.

Myös kokeneilta toimittajilta saa vinkkejä tekstin kärjen valin-taan, rakenteeseen ja otsikointiin. Toimittajien vahvuus on kyky asettua lukijan tai kuulijan asemaan, kertoa monimutkaisista asioista ymmärrettävästi ja tehdä se kaikki nopeasti. Ammatti-taitoinen toimittaja ei sorru ”asiakkaiden” väheksymiseen. Se on hyvä myös poliitikon huomata.

Poliitikko, joka on hyvä kirjoittaja, on usein myös ahkera luki-ja. Esimerkiksi Erkki Tuomiojan tietopohja on vakuuttava ja se näkyy työssä. Kieli on selvästi tekemisen väline. Toinen konkari Seppo Kääriäinen on myös taitava sanoja ja ajatusten kiteyttäjä. Persoona ja kokemus näkyvät molemmilla.

Tiedollisten ja taidollisten valmiuksien lisäksi aloittavan polii-tikon kannattaa miettiä elämäntapaansa. Työ, jossa ei ole työ-aikoja, vie helposti mukanaan varsinkin alkuhuumassa. Jos lepoa ja normaalin elämän vastapainoa ei ole riittävästi, jalat voivat ir-rota maasta. Jos nuoren poliitikon ympärillä on tukiryhmän in-nostusta ja ihailua enemmän kuin viisautta, virheitä tehdään var-masti.

Syksyllä 2015, puoli vuotta eduskuntavaalien jälkeen, ensimmäisen kauden kansanedustaja tuskaili, ettei pysty pitämään ainuttakaan vapaapäivää viikossa. Ulkonäkö todisti samaa. Ilmeisesti hän oli unohtanut sen, että väsymys heikentää havainto- ja harkintakykyä ja katkeamattoman työputken päässä odottaa uupumus. Poliitikassa pitäisi muistaa sama kuin autoilussa: ei kännissä eikä väsyneenä rattiin.

Osaamisen kehittämisen rinnalla politiikan toimintatapoja pitäisi uudistaa rohkeasti. Jos politiikan yhteiset vähimmäistavoitteet määriteltäisiin vaalikauden alussa eduskunnassa, kansanedustajilla olisi nykyistä konkreettisempi henkilökohtainen vastuu onnistumisesta ja motivaatiota osallistua yhteistyön kehittämiseen niin, että syntyy hyvää jälkeä.

Viime vuosina on ajauduttu hämmästyttävään tilanteeseen, jossa politiikan vastuunkantajat voivat ilmoittaa suomalaisille, että eivät pysty päätöksiin, eikä tällä ole ollut mitään vaikutusta työtappoihin. Seurauksena on ollut lähinnä henkilövaihdoksia, ei muuta. Tyhjäkäynnin sijaan lähtökohdaksi pitäisi ottaa se, että kahdensadan ihmisen tiimistä ja tuhannen ihmisen taustavoimista on saatavissa enemmän irti. Äänestäjien on lupa vaatia heiltä tuottavuusloikka.

Puoluetukeen uudistus

Puolueiden ruotiminen on syytä aloittaa oikomalla usein toistettuja virheellisiä käsityksiä osallistumisesta. Esimerkiksi entinen puoluesihteeritaru Tujunen kertoi Helsingin Sanomien kolumnissa äänestysprosentin laskevan ja kansalaisten kiinnostuksen politiikkaa kohtaan vähenevän.

Tosiasia on, että äänestysaktiivisuus on noussut viime vuosina. Eduskuntavaaleissa 2007 se oli 67,9 prosenttia. Sekä 2011 että 2015 vaaleissa ylitettiin jälleen 70 prosenttia. EU- ja kuntavaaleissa taso on ollut selvästi tuota alhaisempi ja presidentinvaaleissa korkeampi. Myös heikommin politiikkaa tuntevat kokevat tärkeäksi äänestää presidentinvaaleissa.

Tutkimukset vahvistavat kansalaisten kiinnostuksen politiikkaa kohtaan kasvaneen viime vuosina. Puolueiden näkemuserot ja uudet viestintätavat ovat helpottaneet asioiden seuraamista. Poliitikasta puhutaan jälleen. Vaikka suomalaiset kokevat epävarmuutta omasta politiikan osaamisestaan, tutkimuksen mukaan perustiedot ovat kohtalaiset.

Synkän tilannekuvan luominen suomalaisten yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta on siis enemmän mielipide kuin fakta. Enemmistö äänestää ja seuraa politiikkaa vähintäänkin passiivisesti.

Myös kansalaisjärjestöjen, kulutuskäyttäytymisen ja sosiaalisen median kautta osallistutaan ja pyritään vaikuttamaan.

Mielenosoitusten määrä on yksi yhteiskunnallisen osallistumisen mittari. Vuonna 2012 Helsingin poliisille ilmoitettiin ennakolta 241 ”yleistä kokousta” (mielenosoitus), vuonna 2015 luku oli 352. Kasvu 46 prosentilla kuvaa aktivoitumista ja vahvistaa, että kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin ei ole ainakaan laskussa.

Yhteiskunnallisesta vireystilasta kertoo myös se, että mielenosoituksia järjestetään hyvin erilaisista aiheista. Työmarkkina-kysymykset, pakolaisuus, rasismi, hallituksen leikkaukset ja suomalainen ruoka ovat saaneet tuhannet ihmiset kaduille. Spontaaneeja mielenilmauksia syntyy viikoittain kotimaisista ja kansainvälisistä teemoista. Esimerkiksi terrori-iskut Euroopassa ovat liikkuttaneet myös suomalaisia.

Demokratian perusasiat ovat Suomessa kunnossa, mutta selkeitä epäkohtia on. Erityisesti vaaliosallistumisen eriytyminen huolestuttaa. Hyvätuloiset ja korkeasti koulutetut äänestävät muita todennäköisemmin. Myös ikäryhmittäiset ja alueelliset erot äänestysaktiivisuudessa ovat huolestuttavia. Itä-Suomessa ja suurten kaupunkien alhaisen tulotason lähiöissä äänestetään keskimääräistä harvemmin. Sama koskee nuoria.

Osallistuminen on demokratiassa vapaaehtoista, mutta huolestumiseen on syytä, kun äänestämättömyyttä selittävät heikko kansalaispätevyys, pahoinvointi, työttömyys ja tulotaso. Demokratian pitäisi kuulua kaikille.

Tutkijat Hannu Lahtinen ja Hanna Wass ovatkin todenneet osuvasti: ”Luokka-asema erottelee yhä äänestäjien elämäntapaa, resursseja ja mahdollisuuksia, oli kyse sitten terveydestä, työttömyys- tai köyhyysriskistä tai kulutuksesta.” Käytännössä mahdollisuudet eivät ole kaikille samat.

Vaikka Suomessa ei ole demokratian kriisiä, puolueiden on syytä kehittää toimintatapojaan. Nykyisellään ne hoitavat perustehtävänsä melko hyvin: rekrytoivat ja kouluttavat ihmisiä politiikkaan, hoitavat kampanjoinnin ja vaalitiedottamisen näyttävästi ja pyörittävät demokratian valta-apparaattia. Puolueissa tehdään myös ohjelmatyötä, vaikka ideologioihin nojaava arvokeskustelu oli vuosikausia likimain lepotilassa. Värierot ovat nyt voimistumassa.

Eduskuntapuolueet ovat vakiinnuttaneet toimintansa viime vuosikymmenten aikana. Viimeisin iso muutos on ollut perussuomalaisten kasvu keskisuureksi puolueeksi. Kasvun vaikutukset perussuomalaisten toimintaan ovat olleet yllättävän vähäisiä: puolueessa on päädytty toimintatapoihin, jotka ovat olleet käytössä muissa puolueissa pitkään. Järjestörakenteessa, sisäisessä työnjaossa, valmistelutavoissa ja viestinnässä ei ole suuria eroja puolueiden välillä. Uudemmista puolueista myös vihreät valitsi muiden kehittelemät organisaatio- ja toimintamallit, eikä ominakeisuudesta syntynyt kilpailuetua.

Ajankohta puolueiden uudistustyölle on sekä kannustava että hämmentävä. Muutaman vuoden takainen vaalirahakohu tervehdytti puolueiden toimintaa ja lisäsi avoimuutta. Se johti moraaliin ryhtiliikkeeseen, joka on hyvä pohja uudistuksille. Huolellisuus puolueiden menettelyissä on lisääntynyt, ja virheitä vältetään oma-aloitteisesti. Salainenkin valmistelu tehdään sillä otteella, että asiat kestävät julkisen arvioinnin.

Kulttuurin muutos on tarkoittanut myös ylivarovaisuutta, joka vie terää puolueiden viesteistä. Siisteys tarttuu. Jos kritiikin ja virheiden pelko on takaraivossa koko ajan, luovuus ja leikkisyys kärsivät. Puolueet perustuvat vapaaehtoisuuteen, siksi hauskuuden väheneminen on vakava asia.

Puoluetoiminnan uudistaminen on vaikeaa. Erityisen vaikeaa se on, jos puolue on hallitusvastuussa ja avainhenkilöt ministerinä. Yhteiselle valmistelulle on vaikea löytää aikaa ja työrauhaa. Pahimmassa tapauksessa puolueen sisäinen kritiikki hallituspolitiikkaa kohtaan syö luottamusta ja estää kehittämisen.

Uudistamista hankaloittaa myös se, että ainakin isoissa puolueissa toimijoita on paljon ja sitoutuminen edellyttää tasapuolisuutta ja kansanvaltaisten menettelyjen kunnioittamista. Määräysvaltaa ei ole kuten yrityksissä. Tämä tarkoittaa, että uudistaminen vaatii aikaa, rahaa, osaamista ja kärsivällisyyttä.

Lisävaikeuksia tuovat moniportainen organisaatio, byrokratia, vanhat käytännöt, sääntösidonnaisuus, julkisuus ja jatkuva kilpailu. Arvopohjaisuus ja vallan tavoittelu nostavat lämpöä kaikessa tekemisessä. Järjestötoiminta voi olla kiihkeää.

Ideologinen asetelma on kuitenkin otollinen puolueiden uudistamiselle. Ville Pitkäsén ja Jussi Westisen tuore tutkimus osoittaa,

että oikeisto–vasemmisto-jako on vahvistunut Suomessa. Kevään 2015 vaalien jälkeen SDP:n, Vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat ovat siirtyneet vasemmalle ja perussuomalaisten kannattajat loikan oikealle.

Nyt asetelma on selkeämpi kuin aikaisemmin, jolloin kaikki suurimmat puolueet pyrkivät keskelle ja erottuminen oli vaikeaa. Todennäköisesti jatkossakin keskusta pyrkii olemaan poliittisen keskustan suurin puolue, ja SDP:llä ja kokoomuksella on hyvin tilaa profiloitua vasemmiston ja oikeiston pääpuolueiksi. Nykyisten gallup-lukujen perusteella vasemmisto–keskusta–oikeisto-akselille sijoittuvan kolmen suuren asetelmaa horjuttaa ainoastaan vihreät.

Jos perinteinen asetelma vakiintuu, se on paniikiton lähtökohta kehittämistyölle keskustassa, SDP:ssä ja kokoomuksessa. Samalla tilanne antaa ärsykkeen erityisesti vihreille, Vasemmistoliitolle ja perussuomalaisille panostaa omiin hankkeisiin. Ainakin neljänneksi suurimman puolueen paikka on mahdollinen, jos poliittinen linja ja toimintatavat ovat kunnossa.

Uudistustyön pohjaksi puolueet tarvitsevat itsearviointia ja käsityksen siitä, mikä on oma ideologinen profiili ja mikä toimintaympäristön muutoksessa on olennaista. Kun sylissä ovat yhtä aikaa maailman megatrendit ja palvelut Hattuvaaralla, toiminnan painopisteet on pakko valita.

Vuosien ajan puolueiden kehittäminen on ollut lähinnä hienosäätöä. Päätöksentekotavat ja järjestö rakenne ovat vakiintuneet, ja muutoksia on tapahtunut lähinnä siinä, tarjotaanko kokouksissa kahvin kanssa leipää vai pullaa.

Näkyvin muutos on ollut naisten osuuden kasvu puolueiden johtotehtävissä. Kokoomusta ja perussuomalaisia lukuun ottamatta kaikissa eduskuntapuolueissa on ollut nainen puheenjohtajana.

Kehittämisen kannalta puoluehallitukset ovat olennaisia toimijoita puolueissa. Niissä tehdään operatiivisia ratkaisuja ja päätetään resurssien suuntaamisesta.

Puoluehallitusten toiminta on luottamuksellista ja keskustelevaa. Kokousta johtaa puolueen puheenjohtaja, esimerkiksi keskustassa tällä hetkellä pääministeri ja kokoomuksessa valtiovarainministeri. Kyse on tiedon jakamisesta ja vallankäytöstä puolueessa.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu eduskuntapuolueiden puoluehallitusten jäsenten sukupuolijakauma vuonna 2016.

Puolue	Puoluehallitukset (N)			Puoluehallitukset (%)		
	Mies	Nainen	Kaikki	Mies	Nainen	Kaikki
KESK	18	13	31	58	42	100
PS	7	5	12	58	42	100
KOK	14	6	20	70	30	100
SDP	9	9	18	50	50	100
VIHR	5	7	12	42	58	100
VAS	6	8	14	43	57	100
RKP	7	8	15	47	53	100
KD	13	9	22	59	41	100
Yhteensä	79	65	144	55	45	100

Puolueiden lyhyen aikavälin toimintaa ohjaa kaksi asiaa: vaalikannatus ja raha. Jos puolueiden toimintatapoja halutaan ravistella, tarkasteluun kannattaa ottaa raha, erityisesti julkinen puoluetuki.

Tällä hetkellä puoluetuki määräytyy eduskuntavaalikannatuksen perusteella. Uudistusvaatimukset kannattaa nivoa puoluetuen jakoperusteisiin, koska raha ohjaa tehokkaammin kuin suositukset tai epäkohtien toteaminen. Esimerkiksi äänestysaktiivisuuden ongelmat ovat hyvin tiedossa, mutta päivittely ei ole johtanut muutoksiin puolueiden toimintatavoissa.

Puoluetuki on erittäin tärkeä resurssi demokratiassa. Sen ongelma on automaattisuus, joka passivoi puolueita eikä kannusta arvioimaan kriittisesti ja monipuolisesti rahankäytön vaikuttavuutta. Jos puolueissa tehdään arviointia, se tapahtuu puolueen itsensä ja vaalikannatuksen näkökulmasta, eikä tarkastelu ulotu demokratian toteutumisen epäkohtiin. Puoluetuella palvellaan ennen kaikkea niitä kansalaisryhmiä, jotka ovat joka tapauksessa aktiivisia, siis politiikan ammattilaisia, ehdokkaita, puolueiden jäsenistöjä ja kannattajia.

Jotta puoluetuen hyväksyttävyyys nousisi ja vaikutus laajenisi, sen myöntöperusteita tulisi muuttaa. Esimerkiksi neljännes puoluetuesta voitaisiin jakaa puolueille demokratian kehittämiseen.

Puolueet voisivat hakea hankerahaa työhön, joka kohdistuu heikosti äänioikeuttaan käyttäviin tai niihin, jotka eivät ole kiinnittyneet poliittiseen järjestelmään. Rahan saantivaatimuksia olisivat mm. innovatiivisuus, kohderyhmän ominaisuuksien huomioiminen, puolueiden yhteistyö, ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja kansanvallan edistäminen.

Osa rahoituksesta olisi syytä varata hankkeille, joita puolueet toteuttavat yhdessä. Kyseessä voisi olla esimerkiksi puolueiden yhteistyö kansainvälisessä toiminnassa, julkaisujen tuottamisessa tai tutkimustoiminnassa. Edellytyksenä voisi olla vähintään kolmen puolueen mukanaolo hankkeessa.

Jos puolueet tuottaisivat yhteistä materiaalia tai tilaisuuksia esimerkiksi nuorille, maahanmuuttajille tai suurten kaupunkien lähiöihin, se kannustaisi puolueita viestien selkiyttämiseen, helpottaisi puolueiden vertailemista ja madaltaisi kynnystä tutustua niihin. Tästä hyötyisivät kansalaiset, media ja politiikan muut sidosryhmät, kuten kansalais- ja etujärjestöt.

Puoluerajat ylittävä toiminta palvelisi myös yksittäisten ehdokkaiden kampanjointia. Se olisi erityisen hyödyllistä nuorille ja uusille ehdokkaille, joiden henkilökohtaiset kampanjointiresurssit ovat usein pienet ja näkyvyyden saaminen yksin vaikeaa.

Puolueiden yhteinen materiaali voisi olla myös teemakohtaista. Aiheena voisi olla esimerkiksi lapsiperheköyhyyden tai nuoriso-työttömyyden vähentäminen tai puolueiden mallit perhevapaiden uudistamiseen. Ajankohtaisia voisivat olla myös esimerkiksi ympäristöön, yrittäjyyteen, energiaan tai asumiseen liittyvät alueelliset teemat.

Yhteinen rahoituspotti motivoisi puolueet rakentamaan yhteistyöhön, joka nostaisi esiin näkemyseroja ja paljastaisi myös, mitkä puolueet ovat eri teemoissa lähimpänä toisiaan ja miten todennäköisiä eri yhteistyövaihtoehdot ovat vaalien jälkeen. Paine olla mukana hankkeissa olisi puolueille ohittamaton.

Uusi vaihtoehto tiedotusmateriaalin tuotantoon ei vähentäisi politiikan kilpailullisuutta, mutta se vahvistaisi käyttäjänäkökulmaa ja nostaisi työn laatua. Osaaminen monipuolistuisi, kun eri puolueiden asiantuntijat tekisivät työtä yhdessä. Mukana voisi olla myös journalisteja, viestinnän ammattilaisia ja tutkijoita.

Yhteisillä hankkeilla voisi olla laajempi demokratiavaikutus. Parhaimmillaan ne vahvistaisivat eri puolueiden päättäjien yhteistä tietopohjaa ja ymmärrystä ongelmista, lisäisivät vuoropuhelua, parantaisivat päätöksentekokykyä ja lisäisivät ennustettavuutta. Ennakkoluulot hälvenisivät ja luottamus kasvaisi.

Hankkeiden kautta vahvistuisi päättäjien yhteys puolue toiminnan ulkopuolella oleviin kansalaisiin ja liikkuviin äänestäjiin. Tämä voi nostaa tiedontasoa molemmin puolin ja vähentää epäluuloa.

Demokratiatehtävään sidottu rahoitusosuus olisi tarpeellinen myös, jos kannatustaan nostaisi selkeästi valehteleva ja ihmisoikeuksia halveksiva puolue. Nykyisessä järjestelmässä sillä olisi vaalikauden aikana mahdollisuus kerätä merkittävä varallisuus puoluetuesta, uudistetussa ei. Puoluetuessa olisi ainakin osittainen demokratialukko, kun hankekohtainen rahoitus edellyttäisi yhteistyötä ja ihmisoikeusnäkökulmaa.

Puoluetuen jakoperusteiden muutos tehostaisi rahankäyttöä, lisäisi avoimuutta ja ohjaisi arvioimaan kriittisesti vakiintuneita käytäntöjä. Se ohjaisi seuraamaan, missä määrin julkiset varat kohdentuvat puolueiden jäsenistöä palvelemaan toimintaan, puoluebyrokraatiin, -infrastruktuuriin, poliitikkojen työn taustoittamiseen, kunta- ja aluetason toimintaan, media- ja etujärjestöyhteistyöhön ja mahdollisiin muihin kohteisiin.

Samalla puolueissa vahvistuisi käsitys siitä, että demokratia on isompi kokonaisuus kuin vaalit, valta ja puolueet. Kansanvallan operatiivisina toimijoina puolueiden pitäisi ottaa demokratiatehtävänsä vakavammin erityisesti nyt, kun yhteiskuntien perusasioita haastetaan Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Kansalaisten yhteinen käsitys poliittisesta järjestelmästä ja sen takana olevista arvoista on entistä arvokkaampaa henkistä pääomaa. Demokratiasa on entistä vähemmän itsestään selvää.

Median pelastaa vain media

Pieni testi kertoo paljon: Kun kirjoittaa hakukoneeseen ”median murros”, osumia tulee yli 12 000. Mukana on keskustelupalstoja, kansalaisten ja asiantuntijoiden blogeja sekä kasoittain yliopistojen, ministeriöiden, virastojen, tiedotusvälineiden, järjestöjen, säätiöiden ja yritysten verkkosivuja. Sana-pari on kulumiseen asti ajankohtainen.

Nettisivuilta voi poimia kirjavia mielipiteitä ja enemmän pinta-puolista kulutusikäytymisen ja markkinoiden muutoksen seuraamista kuin proaktiivisia, harkittuja journalististen käytäntöjen ja sisältöjen kehittämisehdotuksia. Myös alan seminaarit ovat enemmän tilannekatsauksia kuin railakkaan keskustelun paikkoja tai muutosajureita. Paradoksaalista kyllä, median kehittäminen ei ole erityisen avointa.

Mediassa omistajuus on muuttunut, ja journalistinen kunnianhimo alistetaan usein liiketaloudellisten tavoitteiden alle. Irtisanomisten seurauksia ovat kiihtyvä työtahti, moniosajien läpimurto ja virheiden yleistyminen. Lyhyet jutut verkkoon, klikkausjournalismi ja nopeuskilpailu ovat median vastauksia keskittymiskyvyttömiä kuluttajien vaatimuksiin.

Klassinen uutisjournalismi on kopioitujen viihdeformaattien ja kissavideoiden kanssa samalla kentällä. Kokenut toimittaja Eeva

Lehtimäki arvioi, että ongelmana ei ole vain talous, hukassa on myös tiedotusvälineiden ja journalistien identiteetti.

Äskettäin väitellyt uutispäällikkö Tapio Kivistö toteaa, että alan tutkimusta tehneenä ”tulee pohdittua enemmän, mistä lehden tekemisessä kuluttajatuotteena on kysymys”. Hän arvioi, että ”kymmenen vuoden kuluttua yleinen ajatus voi monessa lehtitalossa olla, että olisi pitänyt tehdä vähän enemmän, muuttaa rohkeammin”. Tutkimus auttaisi kehittämisessä, hän muistuttaa.

Tilannetta voidaan pitää melkein toivottomana. Jos kuluttaja ei maksa sisällöistä eikä mainostila käy kaupaksi, toimintaedellytyksiä ei ole ilman julkista tukea. Valtiollinen mediamonopoli ei kuitenkaan sovi demokratiaan.

Mediassa, kuten muillakin kituvilla aloilla, surkeinta on epävarmuus, joka vie voimia työnteosta. Jos oman työnantajan tilanne on vuodesta toiseen hikinen, irtisanomiset totta ja kehittämispanokset puuttuvat, työstä nauttiminen on vaikeaa. Huoli haittaa tekemistä.

Luovuutta on nähty aihevalinnoissa ja työtapojen uudistamisessa, mutta myös byrokratian kasvattamisessa. Vaikka media elää vuorovaikutuksesta, klikkauksia yliarvostetaan. Erityisen vakavaa tulevaisuuden kannalta on se, jos palautetta ei analysoida eikä ymmärretä. Jos toimituksissa on laiskoja menettelyjä, ainakin syy niihin pitää olla tiedossa.

Murroksessa ei ole varaa huonoon johtamiseen. Tekniikan tohtori Pia Lappalainen on tutkinut johtajuuden vaikutusta organisaatioiden menestykseen. Hän kirjoittaa: ”Tunneälykkäiden esimiesten johtamisessa organisaatioissa on keskimäärin vähemmän sairauspoissaoloja, eläköidytään myöhemmin, työntekijöiden vaihtuvuus on alempi, työntekijät ovat sitoutuneempia ja asennoituvat työhönsä positiivisemmin, tiimit innovoivat rohkeammin ja esimies-alaissuhteet ovat rakentavampia ja sitoutumista tukevia.”

Muutoksissa pärjäämisen kannalta olennaista on muistaa, että johtaminen vaikuttaa siihen, miten ihmiset käyttävät älyllisiä resurssejaan, kohtaavat vaikeuksia, motivoituvat, asennoituvat ja jaksavat. Lappalainen painottaa, että johtaminen muodostaa suuren osan yrityksen arvosta, vaikuttaa osakekurssikehitykseen, tuottavuuteen ja kokonaispääoman tuottoon.

Median ongelmanratkaisussa johtamisella ja työyhteisöteki-
jöillä on merkitystä. Myös toiminnan arvojen määrittely auttaa
muutoksessa. Kun puoluesidonnaisuus siivottiin mediasta, pa-
himmassa tapauksessa tilalle ei tullut mitään julkilausuttua.

Journalismin pohja on sananvapaus, jota täydentävät kriitti-
syys ja luotettavuus. Näiden lisäksi toimituksissa pitäisi olla sel-
vyys siitä, mitkä arvot ohjaavat päivittäistä työtä ja mikä on oma
yhteiskunnallinen tehtävä.

Arvojen määrittely ei ole lässytystä eikä se potki talousajattelua
vastaan, päinvastoin. Jos yhteiset arvot ovat tiedossa, ne helpot-
tavat valintoja, tehostavat työn tekemistä ja nostavat laatua tai
ainakin varmistavat tasalaatuisuutta. Ne paaluttavat käytännön
työssä sen, mitä pitää välttää ja mihin kannustetaan. Näiden ra-
jojen pitäisi olla kaikkien tiedossa.

Mediassa arvot näkyvät esimerkiksi siinä, miten perusoikeu-
det painottuvat: miten suhtaudutaan yhdenvertaisuuteen, tasa-
arvoon, osallistumiseen, oikeusturvaan tai ympäristöön. Arvo-
pohjaisia valintoja tehdään, kun pilkataan ihmisen erilaisuutta
tai ulkonäköä poliittisen satiiriin nimissä ja sallitaan naisia vä-
heksyvät rasvaiset vihjailut osana kuvitusta. Lyhytnäköinen rat-
kaisu on siivota kyseenalaiset jutut verkkoon ja pitää pääareena
siistinä, mutta pikavoitot eivät pelasta journalismiakaan.

Toimituksissa tehdään lukuisia arvovalintoja päivittäin. Eri asia
on kuitenkin se, missä määrin ne tunnistetaan. Jos arvoja ei määri-
tellä selkeästi sanoilla, ne omaksutaan hierarkiassa ylempänä olevien
toimintatavoista ja toimituksen menettelyistä. Se, mille nauretaan,
mitä aiheita ja tyylilajeja suositaan ja miten käyttäytyään, paljastaa
paljon. Vähintäänkin ajoitus on pielessä, jos valintojen taustoista kes-
kustellaan vasta, kun nolo moka tai ilmiselvä virhe on tapahtunut.

Mediaa voi löyhästi verrata valtakunnallisiin arvostettuihin
kansalaisjärjestöihin. Molemmilla on yhteiskunnassa iso, ohitta-
maton rooli, joka perustuu luotettavuuteen ja vahvaan ammatti-
taitoon. Toimintaympäristön myllerrys on totta molemmissa: ra-
hoituspohja on muuttunut, digitalisaatio pitää liikkeessä, julki-
nen arviointi on jatkuvaa ja epävarmuudet vaikuttavat asiakkai-
den käyttäytymiseen. Ratkaistavia ongelmia riittää.

Syyskuussa 2016 julkaistu Järjestöbarometri kertoo, miten so-
siaali- ja terveystyöjärjestöissä tulkitaan muutoksia. Liki 60 prosenttia

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n kyselyyn vastanneista arvioi, että toiminta muuttuu paljon tulevan kymmenen vuoden aikana. Barometrin vastuullinen tutkija Juha Peltosalmi tiivistää tuloksia: ”Hankaliltakin vaikuttavat yhteiskunnalliset muutokset koetaan järjestöissä pikemminkin mahdollisuuksina ja haasteina kuin uhkina.”

Monet järjestöistä tunnistavat vahvuudekseen matalan hierarkian, jossa työntekijöillä on mahdollisuus olla aloitteellinen ja käyttää päätösvaltaa. Työntekijöiden sairastavuus, vaihtuvuus sekä motivointi- ja rekrytointiongelmat ovat järjestökentällä harvinaisempia kuin julkisella ja yksityisellä sektorilla.

Tiedot järjestöistä osoittavat, että toimintaympäristön muutokset eivät välttämättä tarkoita lamaannusta ja pahoinvointia, vaan ne voivat johtaa myös yhteiseen tilanearvioon ja ongelmanratkaisuun. Työn mielekkyys, sen yhteiskunnallisen merkityksen ymmärtäminen ja hyvä työilmapiiri antavat voimia. Järjestökentällä tunnistetaan myös arvojen merkitys työn tekemiselle.

Kaupallisen median elintilaan voidaan vaikuttaa Yleisradion roolia säättämällä, mutta vähintään yhtä iso rooli on medialla itsellään. Selkeät koko organisaatiossa sisäistetyt strategiset valinnat, arvopohjan määrittely ja hyvä johtaminen auttavat eteenpäin. Myös median yhteiskunnallisen tehtävän uudelleenarviointi on tarpeen.

Esimerkiksi iltapäivälehdillä, kaupallisilla radiokanavilla ja nuorille suunnatuilla julkaisuilla voi olla tärkeä rooli demokrati- an ja yhteiskunnan eheyden vahvistamisessa. Mediassa tehdään jo nyt jatkuvasti arvopohjaisia valintoja ja tarjotaan tietoa esimerkiksi ympäristöongelmista, päihteiden haitoista, liikunnan ja terveellisen ruuan vaikutuksista, ihmisoikeuksista ja vaikutetaan näin lukijoiden asenteisiin ja käyttäytymiseen.

Jos yhteiskunta on vakavissa vaikeuksissa, medialla voi olla nykyistä vahvempi rooli ongelmien ratkaisemisessa, ei vain niiden uutisoimisessa. Laajemman yhteiskuntavastuun ottaminen ei pilaa median riippumattomuutta, eikä se ole sukua 1970-luvun poliittiselle journalismille. Se voi kuitenkin tarjota uusia yhteistyökumppaneita ja vahvistaa median elinvoimaa ja suhdetta kansalaisiin.

MTV:n tuottama Porin SuomiAreena on esimerkki median uudesta työkentästä. Myös MTV:n rooli Sitran Ratkaisu 100 -kilpailun kumppanina on tulevaisuuden toimintaa. Yhteistyössä ja oman toiminnan kehittämisessä kannattaa olla ennakkoluuloton.

Ay-liikkeestä työelämän help desk

Ammattiyhdistysliike tarvitsee samaa uudistumista kuin puolueet puoli vuosisataa sitten. Elintason nousu ja keski-luokkaistuminen vauhdittivat 1960- ja 70-luvuilla yleis-puoluekehitystä. Vanhoihin luokkakajoihin nojanneet puolueet onnistuivat muuttamaan profiliaan ja vastaamaan kohtuullisesti liikkuvien äänestäjien tarpeisiin.

SDP:stä tuli työväenluokkaa laajemman kannatuksen puolue, kokoomuksesta eri hallituskoalitioihin sopiva maltillinen oikeisto-puolue ja maalaisliitosta yleispuolue keskusta. Pienemmät puolueet täydentävät palettia.

Vuosien saatossa huonosti on käynyt ainoastaan SKDL:lle, jonka seuraaja Vasemmistoliitto on kooltaan ja merkitykseltään edeltä-jäänsä selvästi pienempi. Nousija on ollut perussuomalaiset, mutta vaalivoitoista huolimatta se ei ole muuttanut politiikan ja vallan-käytön tapoja.

Ammattiyhdistysliikkeen kannattaisi poimia puolueiden muu-toksesta parhaat palat, koska yhtymäkohtia riittää. Sekä puolueet että ammattiliitot ovat olennainen osa kansalaisyhteiskuntaa ja mo-lemmat nojaavat joukkovoimaan. Ne tarvitsevat massojen tukea

vaikuttamiseen sekä legitimoimaan ja rahoittamaan toimintaansa. Tältä osin ay-liike eroaa työnantajaleiristä.

Ammattiyhdistysliikkeessä on tehtävä samoja perusvalintoja kuin puolueissa. Järjestön on valittava, tavoitteleeko se kasvua vai samanmielisten vakaata kannatusta. Kummassakin on puolensa. Puoluekentällä kolme suurta on tavoittanut maltillisella politiikalla laajan kannatuksen, ja pyrkimys kannatuksen nostamiseen on jäsenten verenkierrossa. Sisäinen kilpailu ja henkilöiden vaihtuvuus ovat toiminnan perusominaisuuksia, mutta ne eivät ole tae uudistumisesta.

Myös työmarkkinajärjestöissä vakiintunut asema voi tarkoittaa tyytymistä totuttuun, vaikka yhteiskunnan muuttuessa paikallaan pysyminen vaatii liikkumista. Turvattu asema laiskistaa. Poliitikassa ja työmarkkinakentällä on taipumusta tähän.

Ammattiliitoilla on vakaa pohja, joka nojaa vuosikymmenten aikana hankittuun strategiseen asemaan, varallisuuteen ja osaamis-pääomaan. Sama koskee työnantajajärjestöjä. Korporatismi ei kuitenkaan turvaa asemia, jos kansalaiset katoavat takaa. Järjestöjen varallisuus merkitsee riippumattomuutta, mutta myös maine-riiskejä, joiden merkitys ei ainakaan pienene.

Työntekijäjärjestöillä ei ole välitöntä hätää, koska rakenne-muutokset, talouden epävarmuudet ja politiikan kohut työelämäkysymyksissä ylläpitävät ihmisten tarvetta järjestäytyä. Yksittäisten kansalaisten, erityisesti nuorten, ay-jäsenyys ei kuitenkaan perustu traditioon tai sosiaaliseen paineeseen kuten ennen. Jäsenyys on edelleen melko helppo perustella, mutta asia on muutoshempempi.

Liittouusiot, keskusjärjestövaihdokset ja näyttävät jäsenhankinta-kampanjat ovat osoittaneet, että järjestöissä huomataan merkkejä muutoksista ja tehdään helpoimpia ratkaisuja. Tilanteenluku-taidossa on eroja, kuten politiikassakin: osa haluaa rauhoitella ja mennä pienten muutosten tietä, osa käyttää julkisuutta ja yrittää havahduttaa isoon remonttiin ajoissa.

Jäsenmäärän lasku on pakottanut monet ammattiliitoista toimiin. Myös järjestöt itse ovat häرنänneet toisiaan liikkeelle järjestökaappauksilla, usein työrauhan ja luottamuksen kustannuksella. Levottomuutta on myös yrittäjä- ja työnantajapuolella.

Liikehdintä ja muutokset sopimisessa ovat heijastuneet suoraan keskusjärjestöihin. Viimeistään siirtyminen paikalliseen sopimiseen

pakottaa järjestöt määrittelemään toiminnan painopisteet uudelleen. Muutos on iso mahdollisuus nimenomaan työntekijäkentälle.

Tämän ymmärtäminen ohjaa ay-liikettä uudistumaan. Näyttävien yritysten uusi keskusjärjestöhanke. Sen epäonnistuminen oli samalla karu osoitus siitä, miten eri tavoin yhteiskuntakehitystä tulkitaan ja millaisia valta- ja puoluepoliittisia jännitteitä on edelleen.

Ulospäin näyttää siltä, että organisaatio ja reaktiivisuus ovat ay-kentällä uudistamisen lähtökohtia. Pienemmässä roolissa ovat asiapainotukset ja yhteiskunnallisten tehtävien ennakkoluuloton ja avoin tarkastelu. Tämä on kummallista, koska tulevaisuudessa menestyvät ne järjestöt, jotka ymmärtävät valita tehtävänsä ja toimintatapansa aikaan sopiviksi ja tavoittelevat luottamusta avoimuudella. Muutostyötä kannattaisi tehdä kabinetin ulkopuolella ja kutsua ihmisiä kehittämään. Kansalaisyhteiskunnan yleinen arvostus olisi hyödynnettävissä.

Muutosprosessien joukkoistaminen kuulostaa suljettuun vallankäyttöön tottuneista naurettavalta, mutta se voi olla etumatkan avain – ainakin jos tavoitteena on uudistaa profilia ja olla yli rajojen arvostettu voimakas kansalaisjärjestö. Lähtökohdaksi kannattaisi ottaa toimintaympäristön laaja muutos, ei oman organisaation menneet saavutukset, nykyiset rahat ja lähiajan peliasemat.

Raha on työmarkkinajärjestöjen suurin ongelma. Julkisuudessa on nostettu esiin työntajien EK:n ja SAK:n yt-neuvottelut ja ajankohtaan nähden pikkuruiset sopeutustarpeet. Jos järjestöillä on satojen miljoonien sijoitusvarallisuus, raha on rahanpuutetta suurempi ongelma. Järjestöjen väliset resurssierot tarkoittavat epätasapainoa, jossa järkevät fuusiot ja yhteistoiminta vaikeutuvat. Usean osapuolen palapelissä kaikkien pitäisi olla hyötyjiä ja vallanjako edes tyydyttävästi tasapainossa. Varallisuus voi tarkoittaa myös passiivisuutta kehittämistyössä.

Politiikka on toinen tabu järjestöissä. Ay-kenttä on perinteisesti ollut läpipolitisoitunut, mutta vasemmistopuolueiden kannatuksen lasku sekä kansalaisten liikkuvuus ja epäpolitisoituminen ovat saaneet työntekijäjärjestöt väljentämään puolueyhteyksiään. Osin se on aitoa, osin kehnosti näyteltä. Ay-liikkeen päätöksenteossa vasemmistopuolueet ovat edelleen vahvoilla, ja vastaavasti työnantajapuolella on porvaripuolueiden edustusta.

Arvopohjan määrittelyn pitäisi olla osa järjestöjen kehittämistä. Operatiivisella tasolla kyse on myös puoluekytköksistä: onko niitä, mihin puolueisiin ja mitä se tarkoittaa käytännössä?

Suomalaisilta eivät jää huomaamatta järjestövaikuttajien poliittiset viestit. Tässä PAM:n johtaja Niina Koivuniemen esimerkki: ”Vasemmistoliitto haluaa nostaa esiin ratkaisuja työelämän todellisiin ongelmiin. Tiivistämme yhteistyötä ay-liikkeen kanssa.”

Kansalaisten kriittisyys ja auktoriteettien kyseenalaistaminen kannustavat järjestöjä aitouteen. Se, mitä tapahtui puoluekentällä, kannattaa huomata myös muissa joukkoliikkeissä. Vaalirahakohu riisui puolueista ison määrän teennäisyyttä ja vaiettuja käytäntöjä. Sosiaalinen media kansalaisten apuvälineenä ja kriittiset journalistit ovat puskeneet puolueita arvioimaan toimintojensa kestävyyttä. Teko on palvelus demokratialle.

Puolueille muutos on välttämätön ja niin se on työntekijäjärjestöillekin, jos ne haluavat olla huomisen isoja tekijöitä. Poliitikassa eteenpäin pakottavat vaalitulokset ja rahapula, joita molempia mitataan kiistattomasti ja julkisesti numeroilla. Ay-kentällä numerot eivät pakota muutoksiin. Velkaa ei ole, tulovirta on ennustettava, kukturakenne ja jäsenmäärät piilossa.

Vaikutelma on se, että piilottelun mahdollisuus hyödynnetään edelleen työmarkkinajärjestöissä. Avoimuus ja sitä kautta vastuullisuuden osoittaminen antaisivat etumatkan, koska salailun aika on loppumassa ainakin niiltä organisaatioilta, joiden toimintaa tuetaan julkisin varoin. Välttämättömyydestä ehtii vielä tehdä hyveen.

Viisaat järjestöt varautuvat vallankäytön uuteen kulttuuriin ja avoimuuteen. Esimerkiksi huono johtaminen on iso maineriski, koska järjestöjen sisäiset ongelmat voidaan yleistää koskemaan kykyä hoitaa vastuullisesti ja uskottavasti edunvalvontaa.

Vertailukohta löytyy jälleen puoluekentältä. Britanniassa kriisiytynyt Labour ei pärjää konservatiiveille. Helsingin Sanomien mukaan keskinäinen riitely ja ilkeily vievät poliitikkojen voimia ja ikävät uutiset karkottavat äänestäjiä. Johtajuuskriisi ja sisäiset riidat heikentävät puolueen mahdollisuuksia hoitaa tehtävänsä ja menestyä.

Tulevaisuudessa työntekijäjärjestöjen keskeinen tehtävä tulee olemaan työntekijöiden ja työmarkkinoille pyrkivien opastaminen ja tukeminen. Järjestöistä voi tulla matalan kynnyksen palvelu-

pisteitä ja verkossa toimivia help deskejä, joista saa rautalanka-neuvoja esimerkiksi paikalliseen sopimiseen.

Työmarkkinoille tulevat nuoret ja maahanmuuttajat tarvitsevat käytännönläheistä perustietoa työsopimuksista, verotuksesta ja työelämän oikeuksista ja velvollisuuksista. Monia itsestään selvinä pidettyjä asioita ei opeteta missään. Alan vaihtajat ja epätyypillistä työtä tekevät ovat tulevaisuudessa entistä suurempi osa työvoimasta. Jos nykyisistä ammateista katoaa puolet, kysyjä ja kysyttävää riittää.

Uusi kulttuuri ei ole kivikovaa edunvalvontaa ja työmarkkinajargonia, vaan tiedontuottamista ja palveluja. Edelläkävijäjärjestöt eivät vaadi jäsenyyttä palvelun saamiseksi, vaan ne ovat kaikkia apua tarvitsevia varten. Vaikutusvalta tulee kattavuuden ja arvostuksen kautta. Jos järjestöllä on erityisosaamista ja laaja tuki, asema on ohittamaton.

Työntekijäjärjestöjen painoarvo tulee teoista yksilöille ja yhteiskunnalle. Järjestöt voivat auttaa ihmisiä ja olla samaan aikaan arvostettuja asiantuntijaorganisaatioita. Kansalaisjärjestörooli ei riitä valtaan tottuneille työmarkkinatoimijoille, mutta vahva tulevaisuus voi perustua vain palvelutehtävään ja rakentavaan työtapaan.

Työmarkkinajärjestöjen tulevaisuuteen heijastuu yleinen arvokehitys. Taloustutkimuksen Juho Rahkonen ennakoi muutoksia seuraavasti: ”Arvotutkimusten perusteella voidaan ennustaa, että lähimmän vuosikymmenen aikana suomalainen yhteiskunta muuttuu nykyistä feminiinisemmäksi.”

Nousussa ovat suvaitsevaisuus, humanismi, ympäristöarvot ja resurssitehokkuus. Rahkonen ennakoi, että arvomaailman muutos vaikuttaa kaikkeen yhteiskuntaelämään. Hän muistuttaa, että Suomi on kansainvälisessä vertailussa yksi maailman progressiivisimmista maista. Suvaitsevaisuus ja edistysmielisyys ovat täällä korkeassa kurssissa, arvomaailma liberalisoituu. Kyse on sekä naisten että miesten asenteiden muutoksesta.

Harppaus on edessä erityisesti niissä organisaatioissa, jotka ovat tähän saakka vähätelleet muutosten merkkejä ja ylläpitäneet epätasa-arvoisia rakenteita ja vanhentuvaa toimintakulttuuria. Signaalit kannattaa huomata myös työmarkkinajärjestöissä, jos ne haluavat ennakoida ja seurata aikaansa.

Näkymä on kannustava niille, joiden lähtökohtia ovat yhdenvertaisuus, kohtuus ja avoimuus. Suuntaus on lohdullinen kaikille, jotka kantavat huolta ympäristön tilasta ja vähemmistöjen kohtelusta.

Rahkonen tiivistää nuorten merkityksen: ”Se millainen arvo maailma nuorilla on tänä päivänä antaa viitteitä tulevasta – arvot nimittäin lujittuvat 17–20 ikävuoden paikkeilla.” Eri sektoreiden päätöksenteossa on viisasta varautua ilmiselviin muutoksiin ja pyrkiä vahvistamaan toivottua kehitystä, vaikka käsijarru hokuttelisi.

Jos yleinen arvoilmasto muuttuu, kuten Rahkonen kuvaa, kaikessa päätöksenteossa on huomioitava taloudellisten tekijöiden lisäksi nykyistä paremmin sosiaaliset, ekologiset ja kulttuuriset tekijät. Toiminnan hyväksyttävyyttä arvioidaan monipuolisemmilla kriteereillä kuin nykyisin, eivätkä päättäjät politiikassa tai järjestöissä voi näitä kriteereitä valita.

Esimerkiksi tasa-arvo on työmarkkina-agendalla nykyisin vain sen verran, että unohtamisesta ei voi syyttää. Palkkatasa-arvo on lähinnä haave, ja rakenteellisia epäkohtia riittää sekä työelämässä että työmarkkinoiden päätöksenteossa. Päättäjien miesvaltaisuus ei lisää toimien uskottavuutta.

Naisten miehiä korkeampi koulutustaso tulee nostamaan heidän työmarkkina-asemaansa ja roolia yhteiskunnassa. Naisten vaatimustaso myös järjestöjä kohtaan nousee roimasti.

Kehityksen toinen puoli on vähän koulutettujen miesten aseman heikentyminen. Naisten aseman parantaminen ei voi tapahtua toisen sukupolven kustannuksella, syrjittyjen määrän ei tarvitse olla vakio.

Toinen varma muutos on ympäristöpainotuksen vahvistuminen. Ilmastonmuutoksen seuraukset heijastuvat jatkossa hyvin konkreettisesti elämän eri osiin. Esimerkiksi tutkimus, tuotekehitys, kuluttaminen, työn tekemisen tavat ja työvoima tulevat muuttumaan. Työmarkkinoiden realiteetit voivat olla toiset kuin nyt.

Tämän päivän isot asiat korvautuvat uusilla, jos Eurooppaan tulee 100 miljoonaa uutta työkäistä tai globaali ruuantuotanto häiriintyy vakavasti. Seurannassa kannattaa pitää monipuolisesti kaikki keskeiset muuttujat, talous- ja työllisyyskulma ei riitä.

Tämä velvollisuus pitäisi olla kaikilla vastuunkantajilla, myös työmarkkinoilla.

Ongelmien ylijärjaisuus kannustaa työntekijäjärjestöjä ottamaan mielipidevaikuttajan roolia perinteisen edunvalvonnan ulkopuolella. Esimerkiksi eriarvoisuus ja ihmisoikeudet ovat asioita, joita järjestöt voivat pitää esillä ja kehittää epäkohtiin ratkaisuehdotuksia. Tarjolla on merkittävä yhteiskuntavastuutehtävä, joka avartaisi käsitystä järjestöistä.

Järjestöjen asialistalle pitäisi ottaa työn muutoksista aiheutuvat seuraukset heikoimmille. Tähän perinteisillä työntekijäjärjestöillä on sekä historiallinen että moraalinen velvollisuus. Nyt vaikutelma on se, että julkisuutta saavat ne, jotka sitä äänekkäimmin vaativat – työmarkkinoilta sivussa oleva työvoima ei tähän yleensä kuulu. Järjestöt voivat vaikuttaa keskeisesti siihen, käytetäänkö joukkovoimaa itsekkäästi ja onko solidaarisuus vain sana muiden joukossa.

Työntekijäjärjestöissä painotetaan, että palkalla pitää tulla toimeen. Tuhansien ja tuhansien suomalaisten kohdalla tämä ei toteudu nyt eikä tule toteutumaan, kun työn murros ja digitalisaatio etenevät. Tosiasia kannattaisi tunnustaa viipymättä ja ylevien tavoitteiden toistelun sijaan etsiä ratkaisuja pysyviin, vaikeisiin toimeentulo-ongelmiin.

Perustulokokeilun vähättely on konkreettinen esimerkki siitä, miten moni vaikuttaja ei välitä heikossa työmarkkina-asemassa olevien ahdingosta eikä näe työelämän suuntaa. Jos he näkisivät, ratkaisuvaihtoehtoja tarjottaisiin kilvan.

Tärkeä tulevaisuustehtävä on lisätä tietoa globaalien muutosten seurauksista aloilla, joilla koulutustaso on matala. Kun yhteinen tietopohja vahvistuu, pelot ja ennakkoluulot vähenevät ja muutoksia on helpompi kohdata. Työntekijöiden etu on tietää ajoissa.

Jos ammattijärjestöt tuottavat tietoa työelämän lattiataason asioista ja työelämään heijastuvista isoista muutoksista, ne osoittavat laajaa vastuuta. Järjestöjen kyky jäsentää vaikeita asioita kansanomaisesti, kehittää ratkaisuja ja sovitella voivat auttaa ennakolta, ilman kriisien pakottavaa voimaa. Työntekijäjärjestöillä ja niiden johtajilla voi olla yhteiskunnan eheyttä vahvistava rooli myös silloin, kun ääripäät huutavat toistensa ohi.

Kirkon luottamustesti

Luterilaisella kirkolla on ollut ja on edelleen iso rooli suomalaisen yhteiskunnan rakentamisessa. Kirkon edustajat ovat ottaneet paikkaansa kansakunnan sosiaalisena omanatuntona ja muistuttaneet vuosien ajan kotimaan huono-osaisten tarpeista, vähemmistöjen oikeuksista ja globaalista vastuusta. Saattokellot Aleppon uhreille oli ajankohtainen, koskettava teko.

Kirkon humaania näkökulmaa tarvitaan, ja media antaa sille tilaa. Kirkon työn arvoa ei vähennä rivien välissä oleva poliittinen viesti.

Kirkossa on havahduttu jäsenmäärän – ja verotulojen – laskuun sekä alhaiseen äänestysprosenttiin seurakuntavaaleissa. Toimintoja on alettu uudistaa. Sunnuntain jumalanpalvelus voi olla aamuvarkaisen sijaan iltapäivällä, virret lauletaan nykysuomeksi, konsertit on tuotu kirkkosaleihin ja kolehtia keräämässä on nuoria.

Nyt kynnyksien yhteydenpitoon on paljon matalampi kuin silloin, kun kirkon tärkein viestintäkanava oli saarnastuoli syntisen yläpuolella. Sosiaalinen media on ahkerassa käytössä kirkon viestinnässä. Se kannustaa keskusteluun ja tiedon hankkimiseen.

Kirkossa aistitaan monet yhteiskunnan isoista muutoksista. Ympäristö- ja ilmastokysymykset ja muut maalliset asiat näkyvät

ja kuuluvat. Maahanmuutto, vähemmistöjen oikeudet ja perhe-
käsityksen muuttuminen uudistavat myös kirkon työtä, osin hi-
taasti mutta väistämättä.

Osa muutoksista voi tarkoittaa sitä, että kirkosta eroaa joitakin
yhteisöjä, jotka haluavat pitää kiinni vanhasta. Luterilaisen kir-
kon yhteiskunnallista roolia se ei kuitenkaan pienennä, koska
muutoksissa mukana eläminen takaa paljon suuremman poten-
tiaalin. Kirkko saa enemmän kuin menettää, näin voi ennustaa.

Tämä tosin tapahtuu vain muutamilla ehdoilla. Ensinnäkin lu-
terilaisen kirkon on ratkottava pinnan alla olevia ongelmia, jotka
hoitamattomina muuttuvat kriiseiksi.

Ensimmäinen niistä on epätasa-arvo. Ensimmäiset naispapit
vihittiin virkaansa Suomessa vuonna 1988, liki kolme vuosikym-
mentä sitten. Tästä huolimatta papin viroissa toimivat naiset ko-
kevat edelleen työssään syrjivää kohtelua. Esimerkiksi uralla ete-
neminen on vaivalloista.

Ylivoimainen enemmistö kirkon johtotehtävistä on miehillä,
piispoista vain yksi on nainen. Kirkkoherrana toimivat naiset ovat
yleensä pienten seurakuntien palveluksessa, isoja johtavat miehet.

Riski on, että Irja Askolan nousu piispaksi tarkoittaa hetkellis-
tä tasa-arvon voittoa, johon viitataan vuosien ajan ja muut aske-
leet kirkon tasa-arvotaipaleella ovat vaatimattomia. Kirkossa voi
tapahtua sama kuin politiikassa: Tarja Halonen, Riitta Uosukai-
nen, Elisabeth Rehn ja Anneli Jäätteenmäki ovat naisia, joihin
viitataan lasikattopuheissa, ja samalla jatketaan epätasa-arvoisia
käytäntöjä.

Avoimuus on toinen asia, johon kirkko törmää väistämättä.
Harva suomalainen – tai edes kirkon luottamushenkilö – osaa
vastata seuraaviin kysymyksiin: mikä on luterilaisen kirkon hen-
kilöstömäärä, liikevaihto ja varallisuuden arvo, mitkä ovat suu-
rimmat menoerät, ketkä käyttävät valtaa ja missä, mitä menette-
lyjä ja arvovalintoja päätösten taustalla on?

Tällä hetkellä kirkon resursseista ja vallankäytöstä puhutaan
julkisuudessa todella vähän verrattuna siihen, miten merkittä-
västä yhteiskunnallisesta toimijasta on kyse. Luterilaiseen kirk-
koon kuuluu enemmistö suomalaisista. Veronmaksu on merkki
vahvasta sitoutumisesta, mutta sen käänköpuolena on kirkon vel-
vollisuus palvella julkisuutta.

Avoimuuden vaatimus voidaan ohittaa viittaamalla kirkon viralliseen päätöksentekojärjestelmään, vaaleihin, seurakuntien hallintoon, hiippakuntiin ja kirkolliskokoukseen. Organisaatio-kaavioista ei kuitenkaan ilmene käytännön toiminta.

Kirkon demokraattisuudesta ei juuri keskustella, vaikka kyse on julkisesta organisaatiosta. Perinteisesti pappisviroissa olevien rooli on ollut vahva suhteessa luottamushenkilöihin. Kirkon toimintaan perehtynyt arvioi, että luottamushenkilön kohdalla ”luottamus” viittaa siihen, että pitää luottaa piispan tai kirkkoherran esityksiin. Korkeakaan luottamustehtävä ei siis välttämättä tarkoita tosiasiallista päätösvaltaa.

Epäkohdan taustalla ovat tottumukset ja luottamushenkilöiden epäselvät käsitykset omasta roolistaan. Valtaa ja vastuuta ei tunnisteta, ja hiljaiset käytännöt voivat ohittaa julkilausutun.

Demokratian kannalta ilmiselvä ongelma on se, että kirkon päätöksenteossa sama henkilö voi edustaa valmistelua, päätöksenteon johtamista ja täytäntöönpanoa. Poliitikassa näin ei voi tapahtua. Menettely voi turhauttaa luottamushenkilöitä ja ylläpitää etäisyyttä kansalaisten ja kirkon välillä.

Lasku epädemokraattisista menettelyistä voi tulla maksettavaksi, jos kirkko joutuu vaikeuksiin. Toimintaan perehtyneiden ja sitoutuneiden luottamushenkilöiden apua ja osaamista voidaan tarvita ongelmanratkaisussa ja toiminnan legitimitetin vahvistamisessa. Vastuun jakaminen hyvänä aikana on viisautta.

Kansalaisten koulutustason nousu vaikuttaa kirkkoon. Jo nyt kirkon hallinnossa on eri alojen asiantuntijoita, joilla on teologisen koulutuksen saaneita enemmän erityisosaamista. Kirkon kehittämässä näitä resursseja kannattaa käyttää.

Avoimesti on syytä puhua myös siitä, mikä on uskonnollisiin argumentteihin nojaavan johtamisen tulevaisuus kirkossa. Entistä koulutetummat suomalaiset voivat vaatia, että uskonnolliset tulkinnat ja organisaation johtaminen pidetään erillään ja perusteettomia hierarkioita ja seremoniallisuutta puretaan.

Avoimuuteen ja kansanvaltaisuuteen kuuluu myös tosiallisten rakenteiden tunnustaminen. Avoin puoluepoliittisuus on kirkossa harvinaista. Päätöksenteon taustalla on kuitenkin arvopohjaisia ryhmittymiä.

Epäviralliset ryhmät on syytä myöntää osaksi päätöksentekoa ainakin kirkolliskokouksella. Kun neuvotteluosapuolet ovat tiedossa ja äänestystilanteet voidaan ennakoida, päätöksenteko on tehokasta ja vähemmän sattumanvaraista. Selkeät prosessit sitouttavat ihmisiä lopputulokseen.

Kansanvaltaiset menettelyt vaativat resursseja, mutta ne tuottavat kestävämpiä päätöksiä. Yhteinen päätöksenteko ja avoin erimielisyyksien käsittely eivät vahingoita, vaan ne ovat keino turvata yhteiskunnallisen instituution tulevaisuus.

Politiikassa tästä on sadan vuoden näyttö. Suora puhe on tavallista eduskunnan valiokunnissa ja istuntopöydissä, eikä ministereitä säästellä. Silti näkemyksiä on osattu sovittaa, vastuuta jakaa ja päätöksiä tehdä niin, että keskinäinen kunnioitus säilyy.

Vähäinen julkinen keskustelu ei tarkoita sitä, että kirkon toiminnassa olisi moitittavaa. Tiedon puute ja päätöksenteon heikkoudet ovat kuitenkin riski silloin, jos syntyy julkinen kohu yksittäisestä asiasta ja tarkastelu laajenee menettelytapojen arvioinniksi.

Esimakua on saatu jo, kun toimittajat selvittivät piispojen juomatapoja ja luottokortin käyttöä. Toinen pienimuotoinen kohu syntyi Lapuan piispan virka-asunnosta. Keskustelu laantui nopeasti molemmissa tapauksissa, mutta varmaa on, että aiheisiin palataan, jos syytä vähänkään on.

Julkinen uteliaisuus voi kohdistua kirkon byrokraatiaan, hankintoihin, toiminnan kustannuksiin ja menettelytapojen ajankäyttöön. Näin tapahtuu ainakin siinä vaiheessa, jos seurakunnissa joudutaan säästökuurille, työntekijöiden tehtäviä siirretään vapaaehtoisille, toimintoja ajetaan alas ja maksuja nostetaan. Jos kulukuri näkyy seurakunnissa, kysytään seuraavaksi, miten resurssien niukkeneminen näkyy kirkon ylätasolla.

Muutosvaatimukset voivat tarkoittaa myös kirkon päätöksentekojärjestelmän uudistamista. Samoin kuin politiikassa, yliopistoissa ja hallinnossa myös luterilaisessa kirkossa on vara madalttaa hierarkioita ja vähentää byrokraatiaa. Uudistamisen aluksi on hyvä kysyä, millaisen organisaation rakentaisimme, jos kirkko perustettaisiin nyt. Mitä todella tarvitaan ja millainen toiminta voidaan perustella suomalaisille julkisesti?

Vaikka kirkkoa ei ole epäilty kyseenalaisista menettelyistä, uudistamisen yhteydessä kannattaa tehdä itsearviointi, joka politiikassa

jouduttiin tekemään vaalirahakohun yhteydessä. Puolueet uudistivat toimintaansa esimerkiksi varainkeruun ja -käytön osalta. Avoimuus otettiin lähtökohdaksi: Kaikkea voidaan kysyä ja vastaamattomuus voidaan tulkita likimain todisteeksi vilpistä.

Yhteisistä varoista tuettujen isojen organisaatioiden, kuten kirkon, ay-liikkeen ja puolueiden, pitää olla erityisen tarkkoja yhteiskunnan ilmapiirin ja muutosten tulkittamisessa. Toiminta, joka ei kestä arviointia, on lyhytnäköistä ja riski koko organisaatiolle.

Puolustusvoimien ylisuuria edustuskuluja kommentoinut tarkastuspäällikkö Hans Forsman on määritellyt lähtökohdan seuraavasti: ”Edustustilaisuuksien pitää kestää julkinen tarkastelu. Jokaisen kansalaisen pitäisi olla sitä mieltä, että tilaisuuteen kohdistunut tarjoilu oli oikein mitoitettu.” Tämä on yleistettävissä tarjoiluista muihin menettelyihin.

Kohujen aikakaudella mainevauriot jäävät harvoin vähäisiksi. Jäsenkato kirkosta voi lähteä liikkeelle yhtä pienestä kuin vaalikannatuksen menetys politiikassa. Syttymiseen riittää yksi kipinä, jos epäluuloa on ilmassa jo valmiiksi.

Tutkimusten mukaan kirkkoon ei luoteta juuri enempää kuin puolueisiin. Silti kirkon imago on politiikan instituutioita vahvempi: kirkko on hyvä, politiikka paha. Kirkko edustaa vilpittömyyttä ja vuosisataisesti turvaa.

Vastuu heikoimmista on aina erityinen vastuu. Jos kirkon toiminnasta paljastuisi menettelyjä, joita ei pidetä hyväksyttävänä, loukatuksi tulisi moni. Ylöspäin katsominen ei viittaa vain taivaalliseen Jumala-suhteeseen, ihmisillä on tarvetta katsoa arvoistaen ja luottaen myös kirkon edustajiin. Henkisyys, hengellisyys ja hyvyys yhdistyvät toisiinsa. Siksi juopuminen kirkollisverovaroin työajalla ei ole järkevää, ja jos pulloon tarttumisen taustalla on riippuvuus, siihen kannattaa puuttua. Kirkon odotetaan olevan vastuullinen työnantaja ja hyvä palvelijoilleen.

Kirkossa samoin kuin muissa instituutioissa valta on henkilöitynyt ja vastuulliset helppo nimetä. Ratkaisun hetkellä moni päätös tuntuu vaikealta, mutta näyttää myöhemmin itsestään selvältä – asialta, joka oli tehtävä. Epäluulon ja protestien aikakaudella uudistaminen on välttämätöntä, koska vanhentuneet menettelyt voivat johtaa siihen, että myös sanoma kyseenalaistetaan. Kirkko säilyy vahvana vain uudistumalla.

Ilmasto- ja ruokapakolaisia tulee

”**E**mme voi kääntää kasvojamme tältä tragedialta, jossa on menetetty niin monta viatonta nuorta elämää ja tulevaisuutta”, sanoi Unicefin pääjohtaja Anthony Lake.

Kyllä voimme. Tuhannet ihmiset – sylvauvoista vanhuksiin – hukkuvat vuosittain Välimeren. Ihmisen asema ratkaisee ihmisen arvon. Hukkuvat eivät ole tarpeeksi tärkeitä, ja joukkohautaaminen jatkuu. Tilanne olisi toinen, jos 4 000 eurooppalaista hukkuisi joka vuosi matkalla Afrikkaan.

Pakolaisuus järkytti Suomea viime vuonna. Nyt saavutettu lepovaihe on väliaikainen. Ilmastonmuutoksen ja ympäristökriisien seurauksena arviolta 200 miljoonaa ihmistä joutuu muuttamaan kolmen seuraavan vuosikymmenen aikana. Kun tähän lisätään sotilaalliset kriisit, uskonnolliset ja etniset konfliktit, luonnonvarojen ehtyminen ja epidemiat, luku voi olla paljon suurempi.

Ministeri Kai Mykkänen arvioi pakolaisten määrää seuraavasti: ”Riskinä on se, että viime vuonna koetut pakolaisvirrat ovat yksi prosentti siitä määrästä, mitä ne ovat, jos ilmastonmuutosta ei saada kuriin jo meidän elinaikanamme.”

Ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan merkittävästi maailman ruokaturvaan. Jo nyt äärimmäiset sääilmiöt, lyhytnäköiset tuotantotavat ja konfliktit aiheuttavat puutetta ravinnosta ja vedestä.

Ongelmat koettelevat kovimmin kaikkein köyhimpiä ja haavoittuvimpia, joilla ei ole mahdollisuuksia sopeutua muutoksiin. Monelle pako on ainoa vaihtoehto. Kohtalonkysymys kaikille – myös hyväosaisille – on se, kuinka puhtaammat ja kestävämmät teknologiat saadaan käyttöön maailman köyhillä väkirikkailta alueilla.

Ihmisen perustarpeet ovat kaikkialla samat. Meistä jokainen tarvitsee ravitsevaa ruokaa, puhdasta vettä, suojaa kylmyyttä tai kuumuutta vastaan ja rohkaisevan tulevaisuuden näkymän. Jos nämä eivät toteudu, ihmisellä on aina oikeus pyrkiä parempaan. Liian monen pakolaisen kohdalla näistä mikään ei toteudu.

Vain muutama vuosikymmen sitten suomalaiset itse olivat kovassa paikassa. Sotavuosina oli pula ruuasta, kodit kylmiä ja aseiden lisäksi sairaudet tappoivat. Monet sodasta selvinneet ja heidän lapsensa lähtivät Ruotsiin tai kauemmas etsimään parempaa tulevaisuutta.

Kun tiedetään, millaista epäluuloa, kiusaamista ja alistamista moni suomalainen koki uudessa kotimaassaan, tuntuu pakolaisten ankara kohtelu Suomessa kummalliselta. Mihin ovat kadonneet kollektiivisesta muistista omat vaikeat kokemukset? Erilaisuuden pelon voi ymmärtää, mutta ei vihaa tuntematonta ihmistä kohtaan.

Suomi ei ole viaton maa. Meillä on rumaa historiaa, josta ainakin saamelaiset ja romanit voivat kertoa. Menneet teot muistutavat, että julmuus ottaa herkästi paikkansa. Siksi julkisessa keskustelussa ja arjen tilanteissa tarvitaan vastuunottajia, jotka palauttavat mieliin oikean ja väärän eron ja historian opetukset. Suomen pitää olla yhteiskunta, johon voivat luottaa sekä täällä asuvat että tänne muuttavat. Inhimillinen kohtelu on perusoikeus.

Maailmanlaajuiset ongelmat osoittavat, että ihmisten karttoihin piirtämällä rajoilla on entistä vähemmän merkitystä. Kun ilmasto lämpenee, vedet saastuvat, viljelykelpoinen maa vähenee ja energiavarat ehtyvät, ongelmia ei pääse pakoon. Luonto ei tottele politiikan päätöksiä.

Kansallisvaltioiden vahva rooli on ollut turruttava. Vauraissa maissa syntyi käsitys, että aineellista hyvää voidaan tuottaa loputtomasti lisää miettimättä ympäristön reunaehtoja. Yhteiskunnan ongelmanratkaisu tuntui olevan yksipuolisesti talouden varassa, ikään kuin viisaat päätökset olisivat laskutehtäviä.

Yksipuolisuus johti holtittomuuksiin, joiden näkyvimpiä seurauksia ovat kansalaisten pahoinvointi ja ympäristön pilaantuminen. Ihmisen ajateltiin olevan ylivertainen maapallon käyttäjä.

Pariisin ilmastopöytäkirja on ensimmäisiä näyttöjä siitä, että isot toimijat – valtiot, järjestöt, yritykset ja tiedeyhteisö – ymmärtävät muutoksen välttämättömyyden. Juna on liikkeellä, ja nyt kyse on siitä, missä vaiheessa kukin hyppää kyytiin.

Ongelmanratkaisuun uskotaan ainakin Suomessa. e2:n kyselytutkimuksen mukaan 90 prosenttia suomalaisista uskoo, että maailmanlaajuiset ympäristöongelmat voidaan ratkaista, jos valtioilla, yrityksillä ja ihmisillä on siihen tahtoa.

Ilmasto pakottaa muuttamaan kulutustottumuksia, tuotantotapoja ja raaka-ainevalintoja. Se tuottaa harppauksen teknologisessä kehityksessä.

Muutos on myös turvallisuuspoliittinen kysymys. Fossiilitaloudesta uuteen aikaan siirtyminen ei tapahdu ilman kriisejä.

Myös Suomessa poliitikkoja pitää kannustaa tekemään välttämättömiä, konkreettisia ratkaisuja. Hallitus, eduskunnan enemmistö ja monet kunnat ovat ilmastotietoisia ja tekevät oikeansuuntaista politiikkaa. Viisaus ei onneksi ole yhden puolueen varassa.

Median rooli murroksessa tulee olemaan iso. Jo nyt tarvitaan toimittajien täydennyskoulutusta, jotta heillä on kykyä käsitellä ennakoivasti ja moniulotteisesti ilmasto- ja ympäristökysymyksiä. Sama koskee myös esimerkiksi taloustutkijoita, joilla on hyvin vaihteleva tietotaso ongelmien ulottuvuuksista.

Kansalaisjärjestöt tekevät tärkeää työtä ympäristö- ja pakolaisongelmien ratkaisussa. Humanitaariset järjestöt toimivat kriisi-alueilla ja auttavat hädässä. WWF:n Lumi-kummi ja vastaavat hankkeet ovat keinoja kerätä rahaa ja kertoa ympäristön muutoksista. Monet järjestöt ovat arvostettuja asiantuntijaorganisaatioita, joiden tuottama tieto tavoittaa, vaikuttaa asenteisiin ja auttaa löytämään konkreettisia ratkaisuja.

Ympäristökriisien ehkäisyyn ja ongelmanratkaisuun tarvitaan yrityksiä ja yksityistä rahaa. Esimerkiksi energia-alan, logistiikan ja kulutustavaratuotannon suunnanmuutos ei onnistu ilman paikallista yrittäjyyttä ja kansainvälisiä suuryrityksiä. Viisaat liikelämän johtajat tunnistavat ympäristöarvot ja väistämättömän kehityksen. Asioita voidaan tehdä uudella tavalla ja kannattavasti jo ennen pakkoa.

Kuka auttaisi nuoria?

Noin joka kymmenes suomalainen lapsi asuu köyhässä perheessä. Köyhiä lapsia on noin sata tuhatta, määrä on kaksinkertaistunut 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Köyhyys rajaa lapsen elämää. Uudet vaatteet, harrastukset, koneet ja matkat ovat mahdottomia.

Talousvaikeudet seuraavat helposti lasta aikuisuuteen. Toimeentulotukea saaneiden vanhempien lapset joutuvat muita useammin turvautumaan toimeentulotukeen. Epävarmuus heijastuu terveyteen, osallisuuteen ja toimintakykyyn.

Nuorista miehistä jopa viidenneksen arvioidaan olevan työvoiman ja koulutuksen ulkopuolella, osa heistä on vaarassa syrjäytyä. Nuorten tulisi saada tukea elämänhallintaan ajoissa. Jos Suomi on korkean osaamisen maa, on anteeksiantamatonta, ettemme joko osaa tai halua kehittää toimivaa verkkoa nuorten tueksi. Kyse ei ole valtion tai kuntien vastuusta, vaan kaikkien vastuusta.

Suomi on kyennyt ruokkimaan, asuttamaan ja opettamaan kansalaiset, pärjäämään sodassa ylivoimaista vihollista vastaan, teollistumaan ja kehittämään modernin ajan huipputuotteita kuluttajien iloksi. Näiden saavutusten jälkeen on käsittämätöntä, että inhimillisiä ja taloudellisia kustannuksia aiheuttavaa kierrettä ei saada oikaistua.

Jos tiedossa on, että harrastukset, hyvät oppimisen olosuhteet ja ennakoiva perhe- ja nuorisotyö auttavat, niihin on saatava riittävät resurssit. Raha ei kaikkea ratkaise, mutta sen puute ei saa olla syy syrjäyttää viattomia.

Siiri Kärkkäinen kirjoitti Twitterissä: ”Nuoria opettaneena en ole tavannut laiskoja nuoria. Lannistettuja, moitittuja, hylättyjä, itsetunnon menettäneitä ja eksyneitä olen.”

Nuorten ongelmien taustalla on virheitä, joita aikuiset tekevät. Aina syitä tai syyllisiä ei pystytä osoittamaan eikä tarvitsekaan. Tärkeämpää on käyttää voimat ongelmien ratkaisemiseen.

Ensimmäinen korjattava asia on nuorten velkaantuminen. Pika-
vipit ovat tämän päivän koronkiskontaa, jonka poliitikot voivat laittaa kuriin. Jos nuorella ei ole taloudenpidon taitoja, hän on hyvä kohde vastuuttomalle markkinoinnille. Velkaantuminen lähtee usein liikkeelle pienestä virheestä, ja lopputuloksena on maksukyvyttömyys. Hinnan maksaa nuori, ja hyödyn ottaa riistobisnestä harjoittava aikuinen.

Kulutusluottojen petollisuus on yllätys monelle nuorelle. Ilta-Sanomien kertoo 24-vuotiaan Tiinan tilanteesta: ”Suurimman loven odottavan äidin kukkaroon tekivät kuitenkin aiemmin otetut kulutusluotot ja osamaksut, joiden lyhennyksiin menee pari sataa euroa kuukaudessa. – Rahatilanteen vuoksi olen joutunut ostamaan kaiken vähänkään isomman osamaksulla, ja niitä sopimuksia on nyt useampia. Esimerkiksi kahden pienen koirani ja kissani ruuat olen ostanut netistä, ja lyhennän niitä kuukausittain.”

Peruskoulussa pitäisi opettaa kaikille kustannusvertailua, henkilökohtaista budjetointia sekä käytännön perusasiat verotuksesta, vakuutuksista ja sosiaaliturvasta. Tieto auttaisi erityisesti niitä nuoria, jotka eivät saa neuvoja kotoa. Työhön tarvitaan myös kansalaisjärjestöjä ja mediaa. Virheistä varoittaminen ei voi olla vanhanaikaista.

Pienituloisilla pitäisi olla mahdollisuus saada sosiaalista luottoa pankkilainaa kevyemmällä ehdoilla. Luotolla voisi rahoittaa silmälasit tai kodin välttämättömät hankinnat. Näin voidaan kohentaa oman talouden hallintaa ja tulevaisuuden näkymiä.

Poliitikkojen tehtävä on purkaa sosiaaliturvan kannustinloukut ja taata myös nuorille se, että työnteko tai harjoittelu kannattaa. Perustulokeleilu on tästä näkökulmasta tarpeen. Rakennusliitto

on osoittanut realiteettien tajua ja tehnyt hyvän ehdotuksen ko-keilupalkasta. Toivottavasti se kannustaa muita aloja kehittämään vastaavia ratkaisuja. Työmarkkinoiden ja sosiaalietuuksien joustamattomuus ei saa estää nuorten pääsyä työelämään.

Samalla aikuisten kannattaa lopettaa mihinkään perustumat-
ton nuorten leimaaminen laiskoiksi. ”Töitä riittää aina ahkeralle”
-heitto loukkaa niitä, jotka tosissaan etsivät töitä kuukaudesta
toiseen, eikä se kannusta niitä, joilta on suunta hukassa.

Talousansojen lisäksi nuorille on rakennettu päihteenen tule-
vaisuusvaihtoehto. Suomalaisia tappavat viina ja tupakka, mutta
kummallisella päihdepolitiikalla rajoitetaan jämäkästi vain tupa-
kointia ja alkoholin käytöstä halutaan tehdä entistä helpompaa.

Nuoret ovat tärkeä kohderyhmä päihdevalistuksessa. On kui-
tenkin naiivia luulla, että alkoholipolitiikan piiloviestit eivät tavoit-
taisi heitä: viina on pahaksi, mutta sen juominen on aikuista ja
eurooppalaista. Näin väitetään, vaikka suomalainen juomakulttuuri
tarkoittaa kymmentä litraa puhdasta viinaa vuodessa jokaiselle ja
viiden miljardin euron kustannuksia yhteiskunnalle.

Lapsia ja nuoria vahingoittaa myös epäreilu vallankäyttö, johon
osa aikuisista sortuu. Jos vanhempi, opettaja tai harrastuksen oh-
jaaja liioittelee opintojen ja työelämän vaativuutta, löytää yhteis-
kunnasta vain valuvikoja ja masentaa maailmankuvallaan, nuo-
ren on vaikea uskoa mahdollisuuksiinsa. Jopa vanhemmuudesta
puhutaan ikään kuin elämän luonnollisin asia olisi ylivoimainen.
Jokaisen pelottelevan aikuisen pitäisi mennä itseensä.

Vaatimusten liioittelu ja omilla saavutuksilla rehvastelu voivat
olla vanhemman itsekästä ylivaltaa, joka ei ainakaan tasoita nuo-
ren tietä eteenpäin. Pahimmillaan nuori voi kokea, että vanhem-
man itsekehuissa on mukana sanaton viesti: et pysty samaan. Ei
ole ihme, jos lapsi särkyä tai unohtaa vanhempansa 30 vuoden
kuluttua, kun hoivavuoro pitäisi vaihtaa.

Jos nuorelle sattuu heikot tai ylivoimaiset vanhemmat, kuka tu-
kee? Poliitikkoja ja yhteiskuntaa voidaan huutaa apuun, mutta liik-
keelle kannattaa lähteä arjen asioista, joita itse kukin voi tehdä.

Moni aikuinen voi tarjota oman lapsen kaverille tai kummi-
lapselle mahdollisuuden päästä matkalle tai mökille viikonlopuksi.
Vähempikin on tärkeää. Turvallinen seura, kannustavat sanat ja
lämmen ateria eivät maksa paljon.

Harvalla on voimia selvittää yksin, jos mallia ei saa kotoa ja hyvät kokemukset puuttuvat. Elämän suunnan voi ratkaista yksi luotettava aikuinen, joka arvostaa nuoren havaintoja, neuvoa ja auttaa tarttumaan mahdollisuuksiin.

Nuorille työpaikan saaminen on tärkeää elämässä pärjäämisen kannalta, vahvistaa Nuorisobarometri 2015. Työ antaa turvaa ja luottamusta tulevaisuuteen. Työpaikoilla jokainen aikuinen voi auttaa, kun harjoittelija, kesätyöntekijä, osa-aikainen tai osatyökykyinen nuori ottaa paikkaansa. Tehtävien ja tiedon asiallinen jakaminen ja hyvä käytös kannustavat yrittämään.

Perinteinen keino auttaa lapsia ja nuoria on hyväntekeväisyys. Helpointa on tukea suoraan järjestöjä, urheiluseuroja tai kuntien ja seurakuntien lapsi- ja nuorisotyötä. Tuhannet vapaaehtoiset tekevät jo ilmaista työtä, jossa kymppien ja satasten lahjoituksilla on merkitystä.

Myös Ylen Hyvä Joulumieli -kampanja ja muut valtakunnalliset keräykset ovat esimerkkejä tavoista auttaa. Julkisuus tuo avoimuutta ja lahjoittajalle mahdollisuuden profiloitua. Kaikki hyötyvät.

Suomessa pitäisi kiireesti luopua yritysten, järjestöjen ja julkisorganisaatioiden joululahjoista ja suunnata varat lapsityöhön lähellä ja kaukana. Kampanjan voisivat laittaa liikkeelle työmarkkina- ja yrittäjäjärjestöt ja haastaa mukaan urheilu- ja kulttuurijärjestöt. Satavuotias Suomi kiittäisi.

Apurahoja jakavat säätiöt ovat jo lanseeranneet Vuosisadan rakentajat -haastekilpailun. Kunnat ja Kuntaliitto voisivat avata ideakilpailun paikallisista ratkaisuista nuorten auttamiseksi.

Esimerkiksi Haapajärven kaupunki on perustanut perintörahoilla lasten ja nuorten harrastusrahaston, jota kaupunkilaiset ovat kartuttaneet. ”Tämä on ehdottomasti parasta, mitä olen saanut poliitikkona tehdä”, rahanjaosta vastaavan työryhmän puheenjohtaja Jari Nahkanen kertoo.

Edelleen tarvitaan myös sosiaalista lomatoimintaa, opiskelijavaihtoa ja leirikouluja, joihin pienituloistenkin lapset pääsevät. Helsingin, Tukholman tai Kuusamon ei pitäisi olla vain paikka kartalla.

Kynnys auttaa lapsia ja nuoria on ennen kaikkea henkinen. Hyväosaisille on loputtomasti ajankäytön ja kuluttamisen mahdollisuuksia. Pahimmillaan tämä aika tarkoittaa itsekkyyttä ja piit-

taamattomuutta. Jos omat tarpeet ovat etusijalla, silmät voi sulkea likaisen lapsen hädältä ja korvat sulkea naapurin itkulta.

Moraaliset velvollisuudet on syytä nostaa julkiseksi puheenaiheeksi, jos lähimmäisen epäinhimillinen kohtelu yleistyy. Lasten kohdalla täytyy olla erityinen herkkyys puuttua epäkohtiin, koska kyse on elämänmittaisista asioista. Vääryyksiin puuttuminen on kaikkien tehtävä.

”Demokratia on joukkuepeli”

Presidentti Tarja Halonen sanoi ”demokratia on joukkuepeli” Helsingissä rasismin vastaisessa mielenosoituksessa, johon kokoontui yli 15 000 ihmistä. Hän muistutti, että reilun pelin säännöt koskevat meitä kaikkia.

Suomi on tilanteessa, jossa itsestäänselvyyksiä pitää sanoa ääneen niiden, joiden puhetta vielä kuunnellaan. Perusasioita pitää kerrata siitä huolimatta, että suomalaiset ovat koulutetumpia kuin koskaan ja elintaso on korkea.

Jos riitelystä halutaan siirtyä yhteiskunnan rakentamiseen, ensimmäiseksi tarvitaan asennemuutos maan hyväosaisten joukossa. Iso osa suomalaisista on pettyneitä, kyllästyneitä ja vihaisia, eikä tilanne muutu, jos eliitti katsoo heitä nenänvartta pitkin.

Ylimielinen asennoituminen heikoimpia tai näkemyksissään kompuroivia kohtaan takaa sen, että luulot, uskomukset ja liioittelut peittävät alleen faktat, yhteinen tietopohja puuttuu ja kompromissien rakentaminen on vaikeaa. Kun päätöksiä tehdään kahdella kierteellä, ihmiset eivät sitoudu ja yhteiskuntakehitys junnaa.

Raskas ajanjakso voi tarkoittaa myös pahempaa. Jos suomalaiset antavat räyhäyskulttuurin jatkua, seurauksena on pysyviä vaurioita kykyyn luottaa ja sopia. Käsillä voi olla yhteiskunnan

murroskohta, josta ei pystytä palaamaan entiseen, kun katumus avaa silmät.

Suomi kuuluu muiden pohjoismaiden ohella pieneen joukkoon maita, joissa ihmisten keskinäinen luottamus on korkea. Naapuri-apua annetaan, löytötavaroita palautetaan, pyykit pysyvät narulla yön yli ja työhuoneen oven voi jättää lukitsematta. Pelisäännöt ovat usein sanattomia mutta toimivia.

Jatkuva vastakkainasettelu ja epäsopeu voivat johtaa pysyviin muutoksiin ja luottamuspääoman murenemiseen. Kerran menetetty voi olla lopullisesti menetetty.

Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksen mukaan 70 prosenttia suomalaisista oli ainakin jossain määrin sitä mieltä, että useimpiin ihmisiin voi luottaa. Neljä vuotta aikaisemmin vastaava osuus oli 80 prosenttia. Luottamustrendi on laskeva.

Vakava näkymä on hyvä hahmottaa ennen kuin innostutaan jatkamaan riitelyä, vähättelyä, ohipuhumista ja pilkkaamista. Eri-tyisesti tämän päivän keski-ikäisten pitää kantaa vastuunsa.

Otan esimerkiksi 1970-luvulla peruskoulun aloittaneet. Meillä ei ole ollut nälkä eikä kylmä. Koulukirjat olivat uusia, värikyniä sai enemmän kuin ehti kuluttaa, luokassa oli parikymmentä oppilasta ja aikuisilla aikaa. Yläasteen jälkeen kaikki jatkoivat opintojaan, paitsi hän, joka siirtyi suoraan töihin lähikauppaan.

Myös hyvinvointi-Suomen onnellisena aikana tapahtui järkyttäviä asioita. Viina, väkivalta ja onnettomuudet heijastuivat lasten arkeen, mutta turvaa riitti. Palvelut tasasivat taustojen erilaisuutta.

Valtaosa meistä on nyt elämän hyvällä puolella – lapset, työpaikka, auto ja kohtuullinen asuntolaina yhdistävät. Nyt on sopiva aika kysyä keski-ikäisiltä yhteisestä vastuusta: Onko oikein vaatia yhteiskunnalta edelleen enemmän ja parempaa vai onko aika muuttaa näkökulmaa ja antaa takaisin isänmaalle?

Näitä kysymyksiä ei tarvitse pohtia itseään ihannoiden ja paremmuutta kokiensa vaan vilpittömästi. Mietinnän avuksi tarvitaan ehkä yhteiskuntavastuun kutsunnat, joissa kaikille 40 vuotta täyttävälle esitetään lista siitä, mitä julkisin varoin rahoitettua jokainen on saanut ja mikä on hintalappu.

Muistia on hyvä virkistää, jos neuvola, päivähoito, lapsilisä, peruskoulu, kirjasto, aurattu tie, uimahalli ja urheilukenttä ovat

unohtuneet eikä menneiden sukupolvien työ tunnu missään. Hyväosaisen ymmärrys tehdä enemmän ja valittaa vähemmän voi kasvaa.

Osa meistä tarvitsee enemmän tukea, ja sitä kannattaa antaa. Heikompien aseman parantaminen on inhimillisesti oikein, ja se vahvistaa ihmisten kykyä ottaa vastuuta ja pyrkiä elämässä eteenpäin. Köyhyys ei saa olla este kohentaa omaa ja lasten elämää.

Hyvin pärjäävien on otettava enemmän yhteiskuntavastuuta. Muutokseen tulee kannustaa iloisesti, koska hurskaat toiveet ja sanelu eivät toimi. Ylen Nenäpäivästä tuttua ”auta jos huvittaa”-asennetta ja julkkiskasvoja tarvitaan.

Käyttäytyminen muuttuu todennäköisemmin, kun muutos on ihmisille helppo ja houkutteleva. Olennaista on myös, että ajoitus on oikea ja muut toimivat samaan suuntaan. Yhteisön paine ohjaa.

Hyväntekemisen pitää olla vaivatonta, kuten aikaan kuuluu. Valtio voi tarjota verovelvollisille mahdollisuuden korvamerkitä pari prosenttia veroista itse valittuun kohteeseen.

Yhtä helposti on voitava maksaa vapaaehtoista lisäveroa kotikunnalle. Kuntapäätäjät voivat ennakolta nimetä, mihin vapaaehtoiset verot kunakin vuonna käytetään. Kohteena voi olla lasten harrastukset, puiston kunnostus, vanhusten virkistystoiminta tai jokin muu konkreettinen asia, joka herättää lahjoitushalukkuuden. Kohde voidaan valita kuntalaisten ehdotuksista. Osallistavaan verotukseen kuuluu myös se, että verotuloista ja niiden käytöstä uutisoidaan. Verotus voi olla enemmän kuin velvollisuus.

Hyvä teko voi olla moraalinen ryhtiliike, jota erityisesti eliitissä tarvitaan. Jos tapana on ollut käyttää työnantajan luottokorttia löysästi ja nauttia kohtuuden ylittäviäkestityksiä, törsäilyt voi lopettaa ilman määräyksiä tai kohua. Oikein tekemisen voi valita siksi, että se on hyväksi.

Itse kukin voi arvioida myös sen, kattaako oma työpanos työstä aiheutuvat kustannukset työnantajalle. Tämä kannattaa tehdä ensimmäisenä niiden, jotka saavat kymmeniä tuhansia euroja kuukaudessa. Jos palkka tulee veronmaksajilta, kustannusten ja hyötyjen arvioinnissa pitää olla erityisen tarkka. Omaneduntavoittelu ei ole kestävä palkkausperuste.

Havahtuminen on tarpeen aina, jos työpäivässä eniten kiinnostavat kahvi- ja ruokatauot, some ja nettilehtien lukeminen.

Tuhannet motivoituneet nuoret unelmoivat työpaikasta, siksi keski-ikäisten moraalinen velvollisuus on tehdä työnsä hyvin tai väistyä. Jos työkyky on heikentynyt, osa-aikaiset tai kevyemmät tehtävät ovat kelpo ratkaisu.

Hyvätuloiset voivat kantaa yhteisvastuuta luopumalla palkan-
korotuksista – yleiskorotuksina tulevan rahan voi antaa kotikunnan kirjastolle, stipendirahtastoon tai järjestötyöhön. Jos rahaa ei ole vara antaa, hyvä teko voi olla läheisen auttaminen tai oma panos työpaikan ilmapiiirin parantamiseksi.

Suomen ongelmat eivät poistu ilman eliitin ryhdistymistä. Hyväosaisten pitää kantaa vastuuta ja ennakoida, mitä seurauksia teoilla ja puheilla on. Jos Veikkauksen johtaja kehtaa pyytää huikeaa palkkaa, asiasta päättävien on arvioitava, onko henkilö vaatimuksineen tehtävään sopiva ja onko tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa vastuullista antaa kyseisiä etuja. Mikä on teon hintalappu Suomelle?

Sama arviointi pitää tehdä urheilujärjestöissä. Jos iso osa urheilijoista elää köyhyysrajalla, on väärin maksaa johtajille koh-
tuuttomia palkkoja ja muita etuja yhteisestä kassasta.

Yhteiskuntavastuu ei tarkoita, että tehtäisiin vain helppoja ratkaisuja, jotka kansalaiset somessa huutoäänestyksellä hyväksyvät. Vaikeita päätöksiä pitää tehdä, mutta samalla on muistettava, että ihmiset voivat kelpuuttaa ne vain, jos he kokevat, että päätöksenteossa on otettu huomioon eri näkökulmat.

Suomi ei menesty, jos eliitin ylivoima ja etäisyys kansasta kasvavat, heikompien itsetunto heikkenee entisestään ja luokkakierto hidastuu. Hyväosaisten pitää ymmärtää tilanne.

Valitettavasti tietämättömyydestä ja huonosta harkinnasta löytyy tuoreita esimerkkejä. Komissaari Jyrki Kataisen arvion mukaan ”populismien voittokulku uhkaa johtaa Euroopan tuhoon”. Hän sanoo, että ”jos jatkamme tätä tietä, se on sivilisaation loppu”.

Katainen osoitti, ettei hän tunnista, mistä populismissa on kyse ja miten norsunluutorneista huutelu vaikuttaa. Populismiin nojaavia äänestäjiä on kymmeniä miljoonia Euroopassa, eikä poliitikkojen viesti voi olla, että he uhkaavat sivilisaatiota. Trump-
ilmiö konkretisoituu myös vanhalla mantereella, jos eliitti sitä itse ruokkii.

Suomen tilanne ei ole huono eikä hälyttävä, mutta huolestuttava se on. Toivottavasti eliitissä ei sorruta odottelemaan, että ärtyneet kansalaiset lamaantuvat, vetäytyvät kiltisti katsomoon ja kärjistynyt ilmapiiri rauhoittuu ikään kuin itsestään.

Kaikkien vaikuttajien pitää tietoisesti valita maltillinen ja erilaisuutta ymmärtävä ote, joka palauttaa uskoa päättäjiin. Vastan jälkeen voidaan luottaa siihen, että kansalaiset lähtevät mukaan yhteisiin ponnistuksiin. Provosoinnin ja vastakkainasettelun sijaan tarvitaan rakentavaa ilmapiiriä, joka vahvistaa ihmisten toimintakykyä ja -halua.

Presidentti Barack Obama sanoi syyskuussa 2016 Washingtonissa afroamerikkalaisten museota avatessaan: ”Toivon, että museo saa meidät puhumaan toisillemme, kuuntelemaan toisiamme ja näkemään toisemme.” Suomessa tarvitaan samaa perusviestiä. Erilaisten ihmisten kyky tulla toimeen keskenään on sivistisyhteiskunnan perusta.

Eläväinen keskustelu ja mielipiteiden kilpailu kuuluvat demokratiaan, mutta toisten näkemysten ja pelkojen vähättely ei paranna mitään, päinvastoin. Siksi rakentavaa riitelyä pitää opetella. Samalla on syytä nostaa arvoonsa kannustus ja hyvät esimerkit.

Tasavallan presidentti on osoittautunut instituutioksi, joka yhdistää erilaisia suomalaisia. Vastuu yhteiskunnasta henkilöityy Sauli Niinistössä tavalla, jonka moni luuli päättyneen pari vuosikymmentä sitten.

Myös monet yhteiskunnalliset keskustelijat ovat valinneet suoran mutta rakentavan esiintymistavan. Esimerkiksi Liisa Hyssälä ja Suvi-Anne Siimes ovat rohkeita ajattelijoita, joilla on laajat kontaktit yhteiskunnan eliitissä, mutta kykyä katsoa asioita monipuolisesti. Hyväosaisuus ei tarkoita kyvyttömyyttä asettua heikomman asemaan.

Myös mediasta löytyy esimerkkejä, joissa osoitetaan tilannetajua. Esimerkiksi Seura-lehti tekee kansantajuista ja vastuullista journalismia vaikeista aiheista. Afgaanipakolaisen matka ja pitkäaikaistyöttömän isän arki Kemissä ovat tarpeellisia juttuaiheita. Laajat yleisöt ja tavoitettavuus korostavat median roolia.

Suomen iso vahvuus on ihmisten auttamisen halu ja tarve. Ne kannattelevat yhteiskuntaa paljon suuremmalla voimalla kuin moni ymmärtää. Arjen hyvät teot eivät ole kadonneet mihinkään.

Iso merkitys on myös kulttuuri- ja sivistystyöllä. Kirjallisuus, museot, teatteri, elokuvat ja musiikki ovat väyliä lisätä tietoa ja erilaisuuden ymmärtämistä yli kuplarajojen. Kulttuurin keinoin voidaan käsitellä maailman muutoksia ja purkaa pelkoja.

Harrastukset voivat poistaa ennakkoluuloja ja madaltaa raja-aitoja. Penkkiurheilu ja jalkapallo yhdistävät, kun mikään muu ei. Pallo on kaikille sama.

Joukkueurheilussa on kaikki pelaavat -periaate. Demokratiasakaan kukaan ei voi koota joukkuetta vain itsensä kaltaisista. Suomi-joukkueeseen kuuluvat kaikki, ja onnistuminen perustuu yhteiseen vastuuseen ja jaettuun menestykseen.

Kajaanilainen Tuomo Seppo luovutti vuosikymmenten aikana keräämänsä arvokkaan taidekokoelman Ateneumin taidemuseoon. Saatteeksi hän sanoi: ”Haluan että se kokoelma menee kaikille meille suomalaisille ja siitä minä olen iloinen. Minä ajattelen myöskin niin, että olen saanut paljon Suomelta. Minä olen kiitollisuudenvelassa.”

Toivottavasti monella suomalaisella on Tuomo Sepon asenne. En halua uskoa, että hyvinvointiyhteiskunta kasvatti meistä itsekäitä.

Lähteet

- Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (2015) Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Helsinki: Oikeusministeriö. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1468219625672/Files/OMSO_28_2016_Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf.
- Kallunki, Valdemar (2015) Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyys ja luottamus tulevaisuuden taloudelliseen pärjäämiseen. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta ja Nuorisotutkimusverkosto, 151–161.
- Korhonen, Johanna (2016) Mikä niitä riivaa? Suomalaisen julkisen keskustelun tuska – ja eräitä etenemismahdollisuuksia. Helsinki: Kirjapaja.
- Lappalainen, Pia (2015) Työelämätaidot – esimiehiin ja alaisiin kohdistuvat osaamisvaatimukset. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Tuotantotalouden tiedekunta.
- Peltosalmi, Juha, Eronen, Anne, Litmanen, Tapio, Londén, Pia & Ruuskanen, Petri (2016) Järjestöbarometri. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. http://www.soste.fi/media/soste_jarjestobarometri_2016.pdf.
- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016a) Kenen mitta on täysi? Tutkimus yhteiskunnallisesta ilmapiiristä Suomessa. Helsinki: e2. http://e2.fi/wp-content/uploads/2016/06/kmt_net.pdf.
- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016b) Miksi hallitukset kompuroivat? Tutkimus puolueiden kannattajien näkemyseroista. Helsinki: e2. http://e2.fi/wp-content/uploads/2016/11/mhk_net.pdf.

- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016c) Provokaatioita ja vastakkainasetteluja – kuka innostuu, kuka vetäytyy? Helsinki: e2. http://e2.fi/wp-content/uploads/2016/06/provo_net.pdf.
- Rapeli, Lauri (2010) Tietääkö kansa? Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.
- Rapeli, Lauri & Borg, Sami (2016) Kiinnostavaa mutta monimutkaista: tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen. Teoksessa Grönlund, K. & Wass, H. (toim.) Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Helsinki: Oikeusministeriö.

Muut lähteet

- EAST Four simple ways to apply behavioural insights http://38r8om2xjhh125mw24492dir.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/07/BIT-Publication-EAST_FA_WEB.pdf.
- Helsingin poliisi (2016), sähköpostiviesti 28.9.2016: Ilmoitus yleisestä kokouksesta 2012–2016.
- Helsingin Sanomat 17.10.2013: Seitsemän vuotta uusnatsina. <http://www.hs.fi/elama/a1381948605154>.
- Helsingin Sanomat 12.8.2016: Mies Obaman imagon takana – Arun Chaudhary seurasi presidenttiä kameran kanssa vuosien ajan. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1470890566658>.
- Helsingin Sanomat 13.9.2016: Rion olympialaisista tuli uintivalmentaja Marko Malvelalle henkinen helveti – nyt hän kertoo miksi ja kuinka helvetistä voi selvitä. <http://www.hs.fi/urheilu/a1473653345665?ref=hs-etusivub-luetuimmat-#9>.
- Helsingin Sanomat 28.9.2016: Kiusaaminen ja nimittely hajottavat Britannian työväenpuoluetta. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1474955167034?ref=a-seurattu>.
- Helsingin Sanomat 5.10.2016: Kansanedustaja Jani Toivola joutuu kestämään kollegojensa vihjailuja – ”Mulla on sellainen olo, että olen palannut kouluuikaan”. <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1475633571361>.
- Helsingin Sanomat 31.10.2016: HS:n lukijat kertovat, millaista on köyhän elämä: ”Kun lapsi kasvoi toppatakistaan, en voinut koko talvena ostaa rintaliivejä.” <http://www.hs.fi/kaupunki/a1477799578538>.
- Helsingin Sanomat 5.11.2016: Ministeri Mykkänen: ”Jako työttömien ja työssäkävien kesken jyrkkenee”. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1478241422765?jako=2cf8f855feac0895cfd6750b73b48e15>.
- Iltta-Sanomat 13.10.2016: Näin Bengt Holmström käyttää Nobel-rahojaan: ”Äiti on hoitokodissa ja haluan pitää hänestä huolen”. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000001929416.html?cs=email>.

- Iltta-Sanomat 3.11.2016: Raskaaksi tullut Tiina, 24, joutui leipäjonoon – talous romahti, lapsen isä rahaton eikä auta. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000001945705.html?cs=email>.
- Journalisti 11.8.2016: Aikakauslehden ytimessä. <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2016/9/aikakauslehden-ytimess/>.
- Kangas, Seppo, 7.9.2016: Sananvapauden kahlitsijat. Kalajokilaakso.
- Kauppalehti 19.9.2016: Antero Vartia on pettynyt politiikan valtapeliin – ”Oppositio tekee vaalityötä ilman vastuuta”. <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/antero-vartia-on-pettynyt-politiikan-valtapeliin--oppositio-tekee-vaalityota-ilman-vastuuta/AjAPxnMS>.
- Keskipohtajamaa 9.10.2016: Lajeihin matalampi kynnyks.
- Kirkko ja kaupunki 7.9.2016: ”Jos vihit homoja, henkesi ei ole kallis” – aktivistipapeille vyöryää palautetta. <http://www.valomerkki.fi/uutiset/jos-vihit-homoja-henkesi-ei-ole-kallis-2013-aktivistipapeille-vyoryaa-palautetta>.
- Lahtinen, Hannu & Wass, Hanna 26.7.2016: Duunari vailla puoluetta. Demokraatti.
- Lehtimäki Eeva, 3.11.2016 <http://ellunkanat.fi/stop-the-press/>.
- MTV Uutiset, 22.9.2016. <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/han-on-suurkokoelman-ateneumille-lahjoittanut-kerailija-olen-kii-tollisuudenvelassa-suomelle/6085886> 22.9.2016.
- Runsten, Kajaleena 7.9.2016: Li Andersson vihapuheen syövereissä. Maaseudun Tulevaisuus. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/mielipiteet/kolumnit/li-andersson-vihapuheen-sy%C3%B6vereiss%C3%A4-1.161155>.
- Oikeusministeriö (2007) Äänestysaktiivisuus, Eduskuntavaalit 2007. [www.vaalit.fi. http://tulospalvelu.vaalit.fi/E2007/s/aaanaktiivisuus/aaanestys1.htm](http://tulospalvelu.vaalit.fi/E2007/s/aaanaktiivisuus/aaanestys1.htm).
- Oikeusministeriö (2011) Äänestysaktiivisuus, Eduskuntavaalit 2011. [www.vaalit.fi. http://tulospalvelu.vaalit.fi/E2011/s/aaanaktiivisuus/aaanestys1.htm](http://tulospalvelu.vaalit.fi/E2011/s/aaanaktiivisuus/aaanestys1.htm).
- Oikeusministeriö (2015) Äänestysaktiivisuus, Eduskuntavaalit 2015. [www.vaalit.fi. http://tulospalvelu.vaalit.fi/E-2015/fi/aaanestys1.html](http://tulospalvelu.vaalit.fi/E-2015/fi/aaanestys1.html).
- Piirainen, Marko 1.5.2016: vappupuhe Mikkelissä 1.5.2016. <http://mikkelinautomatic.yhdistysavain.fi/?x118281=172841>.
- Puoluebarometri syksy 2014. Suurimpien puolueiden yhteistutkimus. TNS Gallup.
- Puoluebarometri syksy 2015. Suurimpien puolueiden yhteistutkimus. TNS Gallup.
- Rahkonen, Juho (2016) Tuleeko seuraavissa vaaleissa viherjytty? Kanava 9/2016.
- Sipola, Annika & Westinen, Jussi (2016) Eduskuntapuolueiden puoluehallitusten ja eduskuntaryhmien sukupuolijakauma. Julkaisematon työpäpaperi. e2.

Suomen Kuvalehti 2.9.2016: Presidentin kuolema.

Suomen Kuvalehti 30.9.2016: Uutisviikko.

STT 19.2.2016: Järjestöt: Välimeren hukkuu päivittäin kaksi pakolaislasta. <http://www.kainuunsanomat.fi/kainuun-sanomat/kotimaa/jarjestot-valimereen-hukkuu-paivittain-kaksi-last/>.

STT 8.11.2016: Katainen: Populismi uhkaa ajaa Euroopan tuohon. <http://www.pohjolansanomat.fi/kotimaa/katainen-populismi-uhkaa-ajaa-euroopan-tuohon/>

Tujunen, Taru 23.8.2016: Hurskastelu, siansaksa ja pelottelu voivat hyvin politiikassa. Helsingin Sanomat. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1471838357754>.

Yle A-studio 31.8.2016: Työtön: Uskon poliitikkojen tarkoittavan hyvää – kepin lisääminen ei auta. <http://yle.fi/uutiset/3-9136123>.

Yle Puhe, Kulttuuricocktail-ohjelma 14.10.2016: Hannele Lauri: Harva ohjaaja on osannut nähdä minut ilman meikkejä. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/10/14/hannele-lauri-harva-ohjaaja-osannut-nahda-minut-ilman-meikkejä>.

Yle Uutiset 15.9.2016: Puolustusvoimien asiakirja paljastaa edustus-kulujen ylilyönnit: Illanviettoon kului 13 364 euroa. <http://yle.fi/uutiset/3-9169103>.

Tviitit

Holma, Antti 2016 (@anttiholma): Koko ajan saa olla oikomassa täkäläisten tosi tiukassa olevaa käsitystä siitä, että Suomi on jotenkin edistyksellinen maa. Twitter-viesti 9.9.2016 klo 12.38. <https://twitter.com/anttiholma/status/774331098193100801>.

Koivuniemi, Niina 2016 (@KoivuniemiNiina): #vastyöelämä Vasemmistoliitto haluaa nostaa esiin ratkaisuja työelämän todellisiin ongelmiin. Tiivistämme yhteistyötä ay-liikkeen kanssa. Twitter-viesti 15.10.2016 klo 4.02. <https://twitter.com/KoivuniemiNiina/status/787247309969035264>.

Kärki, Jussi 2016 (@JussiKarki): Journalismin uusi ilmiö: herkkä aihe ja vahva väite, jonka viranomainen tyrmää. Twitter-viesti 8.9.2016.

Kärkkäinen, Siiri 2016 (@siirikark): Nuoria opettaneena en ole tavannut laiskoja nuoria. Lannistettuja, moitittuja, hylättyjä, itsetunnon menettäneitä ja eksyneitä olen. Twitter-viesti 29.9.2016 klo 11.43. <https://twitter.com/siirikark/status/781564979887702016>.

Ylä-Anttila, Merja 2016 (@merjaya): Mietin miksi kukaan haluaa enää politiikoksi.halu muuttaa maailmaa joo palkka ei erityinen aina saatavilla rapa lentää aikeet epäilyttäviä. Twitter-viesti 19.9.2016 klo 10.09. <https://twitter.com/merjaya/status/778098656385925120>.

Ylä-Anttila, Merja 2016 (@merjaya): @Pikkusielu @SarasvuoJari @yle-puhe ajattelen että mediakin voisi olla kohtuullisempi monesti, uskokaa tai älkää niin me #MTV koitamme tehdä. Twitter-kommentti 19.9.2016 klo 10.24. <https://twitter.com/merjaya/status/778102594430525444>.

Polemia-sarjassa ovat ilmestyneet

- 1 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1992
- 2 Erkki Mennola
IDEA KUNNASTA (1992)
- 3 Terho Pursiainen
KRIISIAJAN ETIIKKA (1993)
- 4 Työryhmä Kyösti Urponen (pj.), Raija Julkunen, Olli Kangas,
Jorma Sipilä, Asko Suikkanen ja Petri Kinnunen (siht.)
KASVUSTA VASTUUSEEN
– sosiaalipolitiikan tulevaisuus (1993)
- 5 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1993
- 6 Pekka Ojala–Aulis Pöyhönen
LÄHEISYYSPERIAATE – hallinnon uusjako (1994)
- 7 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1994
- 8 Jorma Hämäläinen–Veikko Teikari
HENKILÖSTÖPOLITIikka PAKKORATKAISUJEN EDESSÄ
(1995)
- 9 Terho Pursiainen
NOUSUKAUDEN ETIIKKA (1995)
- 10 Eero Ojanen
EIPÄJOKI
Fiktiivinen reportaasimatka mihin tahansa suomalaiseen
kuntaan (1995)
- 11 Heikki Koski
KANSALAINEN, KUNTA JA KANSALAISYHTEISKUNTA
(1995)
- 12 Seppo Niemelä
MUUTOSKIRJA
Rohkaisuksi murroksen maailmaan (1995)
- 13 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1995
- 14 Lauri Hautamäki
MAASEUTU ELÄÄ (1995)

- 15 Juha Kuisma–Heikki Haavisto
KAUPUNKI JA MAASEUTU
– avoliitto vai susipari (1995)
- 16 Olli Pusa
ELÄKEPOMMIN VARJOSSA (1996)
- 17 Satu Apo–Jari Ehrnrooth
MILLAISIA OLEMME?
Puheenvuoroja suomalaisista mentaliteeteista (1996)
- 18 Eira Korpinen
OPETTAJUUTTA ETSIMÄSSÄ (1996)
- 19 Erkki Pystynen
LIITTOKUNTA (1996)
- 20 Martti Sinisalmi
TYÖLLISTÄMISTÄ VAI PALVELUA? (1996)
- 21 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1996
- 22 Olli Mäenpää
KUNTIEN ITSEHALLINTO EU-SUOMESSA (1997)
- 23 Tuula-Liina Varis
KRISTALLIYÖ JOENSUUN KAUPUNGINTALON TORNISSA
(1997)
- 24 Terho Pursiainen
KUNNALLISTEN KÄYTÄNTÖJEN ETIIKKA
Yhteisöopin alkeet (1997)
- 25 Siv Sandberg–Krister Ståhlberg
KUNTALAISTEN KUNTA JA VALTIO (1997)
- 26 Pertti Hemánus
KUNNALLINEN TIEDOTTAMINEN JA JASKA JOKUNEN
Tutkittua tietoa ja tutkimattomia tulkintoja (1997)
- 27 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1997
- 28 Esko Antola
UUSI EU? (1998)
- 29 Eero Ojanen
YHTEISKUNNAN ITSEPUOLUSTUS (1998)
- 30 Pertti Kettunen
ELINKEINOPOLITIIKAN TAITO (1998)

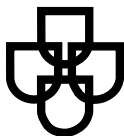
- 31 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1998
- 32 Torsti Kivistö
JOUTILAISUUSYHTEISKUNTA (1998)
- 33 Erkki Mennola
IDEA MAAKUNNASTA (1999)
- 34 Jorma Hämäläinen
MINÄ KUNNANJOHTAJA (1999)
- 35 SINÄ KUNNANJOHTAJA (1999)
- 36 Juha Talvitie
KUNTA VAI MAAKUNTA?
Globalisaatio ja regionalismi (2000)
- 37 Juha Sihvola
YKSILÖNÄ YHTEISÖSSÄ
Näkökulmia paikallisuuteen, globalisaatioon ja hyvään elämään
(2000)
- 38 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2000
- 39 Seppo Niemelä
TULISIELU
Verkostoajan aluekehittäjä (2000)
- 40 Kauko Heuru
ITSEHALLINNON AIKA (2001)
- 41 Heikki Eskelinen
ALUEPOLITIIKKA RAUTAHÄKISSÄ (2001)
- 42 Matti Wiberg
PALUU POLITIIKKAAN (2001)
- 43 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2001
- 44 Ilkka Virtanen
YLIOPISTOJEN KOLMAS TEHTÄVÄ (2002)
- 45 Arvo Myllymäki
KUNTIEN KUJANJUOKSU (2002)
- 46 Risto Eräsaari
KUINKA TURVATON ON RIITTÄVÄN TURVALLINEN?
(2002)

- 47 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2002
- 48 Pentti Arajärvi
PAREMMINVOINTIYHTEISKUNTA (2003)
- 49 Eero Uusitalo
MAASEUTU KANSAN VAI HALLINNON KÄSISSÄ? (2003)
- 50 Esko Juntunen
KUNNAN ELINKAARIHYPPY
– strateginen kehittäminen ja yhteistyö (2003)
- 51 Pekka Sauri
SUOMEN DEMOKRATISOIMINEN (2003)
- 52 Esko Aho
SATTUMA SUOSII VALMISTAUTUNUTTA (2003)
- 53 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2003
- 54 Seppo Rainisto
KUNNASTA BRÄNDI? (2004)
- 55 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2004
- 56 Markku Lehto
TAKAISIN TULEVAISUUTEEN
– valtion ja kuntien yhteinen taival (2005)
- 57 Tarmo Pukkila
IKÄVALLANKUMOUS (2005)
- 58 Matti Wiberg
VALTA KUNNASSA (2005)
- 59 Soili Keskinen
ALAISTAITO Luottamus, sitoutuminen ja sopimus (2005)
- 60 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2005
- 61 Samuli Skurnik
OSUUSTOIMINNASTA OPPIA?
Kuntapalvelut uudessa talousmallissa (2006)
- 62 Markku Lehto
PELASTUSRENKAAN PAIKKAUS (2006)

- 63 Pasi Holm
VEROKIRJA (2006)
- 64 Matti Virén
KANSALAISEN KUNTAUUDISTUS (2006)
- 65 Markku Lehto
OI OMA KUNTANI (2006)
- 66 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2006
- 67 Peter Ekholm
POLEMIA – AJATUSPAJAKO? (2007)
- 68 Aatos Hallipelto
PARAS TUOTTAKOON!
Hyvinvointipalvelujen tulevat markkinat (2008)
- 69 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2008
- 70 KUNNON VALTUUTETUT?
Ilmapuntari 2008, osa 2
- 71 Sami Borg
HILJAA HYVÄ TULEE
Puheenvuoro äänestysprosentista ja vaaliaktiivoinnista (2008)
- 72 Matti Wiberg
HALLITSEKO HALLITUS? (2009)
- 73 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2009
- 74 Jussi-Pekka Alanen
HELSINKI
Kansakunnan pääkaupunki – ihmisten metropoli (2009)
- 75 Laura Berg–Mari K. Niemi
KENEN KUNTAVAALIT? (2009)
- 76 Esa Halme–Lauri Kuukasjärvi
UUSI KUNTA VAI KUNTALIITOS –
KUNTALAISEN ITSEHALLINTO (2010)
- 77 Esko Kalevi Juntunen
SULJETUSTA AVOIMEEN –
TALOUDEN GLOBAALIMYRSKY (2010)

- 78 Anne Luomala – Tuomo Puumala
BUDJETTI –
JULKINEN SALAISUUS VAI SALAINEN JULKISUUS? (2010)
- 79 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2010–2011 (2011)
- 80 Terho Pursiainen
MIELEKÄS ELÄMÄ, MIELEKÄS YHTEISKUNTA (2011)
- 81 Antti Mykkänen (toim.)
KUNTAKIRJA – UUDISTUSAJATUKSIA (2011)
- 82 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2011–2012 (2012)
- 83 Antti Mykkänen (toim.)
KUNTAYHTYMÄ PELASTAA? (2012)
- 84 Ari Mölsä (toim.)
KUNTARAKENNEKIRJA (2012)
- 85 Timo Reina
KAHDEN TULEN VÄLISSÄ –
ALUEHALLINNON TILA JA TULEVAISUUS? (2012)
- 86 Tarja Cronberg
ESTEJUOKSU LUOVAAN SUOMEEN (2012)
- 87 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2012 (2013)
- 88 Marja-Liisa Manka, Laura Bordi ja Kirsi Heikkilä-Tammi
PERUSASIOISTA PIENIIN IHMEISIIN –
KUNTAJOHTAMISEN KUVA (2013)
- 89 Kari Välimäki
KAKKUA JAETTAVAKSI (2013)
- 90 Wille Rydman
UNELMASTA PAINAJAISEKSI?
– Kuinka hyvinvointivaltio syö itse itsensä (2013)
- 91 Yrjö Hakanen
MARKKINOIDEN VAI IHMISEN HYVÄKSI?
– Kommunistin puheenvuoro (2013)
- 92 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2013 (2014)
- 93 Heljä Misukka
KOULUTUKSEN SUURVALTA TIENHAARASSA (2014)

- 94 Markku Lehto
MARKKINAT, SOSIAALITURVA JA YKSILÖN VOIMA (2014)
- 95 Mikael Jungner
SATTUMA, TAHTO JA KOHTALO (2014)
- 96 Juha Kuisma ja Matti Mäkelä
KYLIEN TULEVAISUUS (2015)
- 97 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2014 (2015)
- 98 Pekka Sauri
JULKISHALLINTO JA SOSIAALINEN MEDIA (2015)
- 99 Eero Ojanen
HYVÄ PÄÄTÖS?
Filosofisia näkökulmia päätöksentekoon (2015)
- 100 Kauko Sipponen
SE SUURI KUNTAUUDISTUS (2016)
- 101 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2015 (2016)
- 102 Päivi Lipponen ja Antton Rönholm
PULPETISTA TABLETTIIN
– suomalainen koulu edelläkävijäksi maailman muutoksessa
(2016)
- 103 Antti Mykkänen (toim.)
MAAKUNTAITSEHALLINTO (2016)
- 104 Heikki Saxén ja Salla Saxén
MITEN BIOETIIKKA VOI MUUTTA
SUOMALAISTA TERVEYDENHUOLTOA? (2016)
- 105 Raili Mäkitalo
SUOMESTA IKÄIHMISTEN MALLIMAA (2016)
- 106 Karina Jutila
PILAAKO ELIITTI SUOMEN? (2016)

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tavoitteena on tukea ja parantaa kuntien ja niiden organisaatioiden toimintamahdollisuuksia.

Rahoitamme hankkeita ja tutkimuksia, joiden arvioimme olevan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä. Tuloksien tulee olla sovellettavissa käytäntöön. Rahoitettavilta hankkeilta edellytetään ennakkoluulotonta ja uutta uraa luovaa otetta.

Säätiöllä on *Polemiikki*-niminen asiakaslehti ja kaksi julkaisusarjaa:

Polemia-sarja, jossa käsitellään kunnille tärkeitä strategisia kysymyksiä ajattelua herättävällä tavalla.

Tutkimusjulkaisut-sarja, jossa julkaistaan osa säätiön rahoittamista tutkimuksista. Pääosa säätiön rahoittamista tutkimuksista julkaistaan tekijätahon omissa julkaisusarjoissa.

Toimintamme ja julkaisumme esitellään tarkasti kotisivuillamme www.kaks.fi.

Vuonna 1990 perustettu itsenäinen säätiö rahoittaa toimintansa sijoitustuotoilla.

Osoite Fredrikinkatu 61 A
00100 Helsinki

Asiamies Antti Mykkänen, antti.mykkanen@kaks.fi,
p. 0400 570 087

Tutkimusasiamies Veli Pelkonen, veli.pelkonen@kaks.fi,
p. 0400 815 527

Taloudenhoitaja Anja Kirves, anja.kirves@kaks.fi,
p. 0400 722 682

Tutustu kotisivuihimme (www.kaks.fi)!

POLEMIA

Karina Jutila

Pilaako eliitti Suomen?

Millainen on suomalainen eliitti? Miten se leivisköjään hoitaa?

Miten politiikan pitäisi uudistua, entä median, ayliikkeen ja kirkon?

Näihin kysymyksiin antaa vastauksia yhteiskuntatieteiden tohtori Karina Jutila Polemia-kirjassa "Pilaako eliitti Suomen?"

Otavan Kirjapaino Oy

ISBN 978-952-7072-68-4 (nid)
ISBN 978-952-7072-69-1 (pdf)
ISSN 1235-6964